

ДЕСЕТЦИК

Литературен

ДЕСЕТЦИК

Геопоезия:

Гюнтер Грас
Чарлз Симич

Нова българска:

Марин Бодаков
Валери Валериев
Рени Янкова
Йоана Мирчева
Владимир Шумелов

И още:

Михаил Неделчев
за Владимир Зарев
Гойко Божович
за Чарлз Симич
Децата читатели за
детските книжки

Рис. Дамян Дамянов

Гюнтер Грас

Сепия

Отново и отново онзи сън, в който успявам да доя мастило от средно големи сепии. Под вода е много лесно, може да се сравни с това да правиш любов с русалка, която дръзко напуска рояка.

Трябва да доплауваш зад сепията, да се престориш на безобиден, да проявиш търпение и когато усетиш, че е наближил точният момент - да прикачиш вендузите така, че да обхващат целите мускулести изходи на жлезите. С натискане на копчето започва доенето и ето че тя, донякъде по собствена воля, донякъде по принуда, отдава онова, което обикновено изпуска като тъмен облак, за да заслепи всеки враг, дръзнал да се приближи.

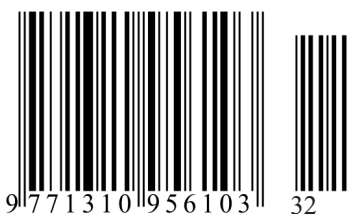
Отначало често ми се случваше да попадна в този облак - винаги когато твърде рязко напредвах към пихтиестата маса. Времето минаваше без добив на мастило. Въздухът ми беше на привършване. Изплавах на повърхността, за да се спусна отново. Доенето на сепии трябва да се изучи, както се усвоява задоволяването на русалки.

Оттогава трупам в буркани с капачка на винт черно мляко като взета назаем метафора. Блудкав екстракт, туш за рисуване с четка или с грубо перо. Лъкатушещи ивици от мазки, лигава същност.

Дълго остават страниците свежи, после започват да миришат все по-остро; особено в дни с висока влажност на въздуха мастилото от сепия напомня за своя произход.

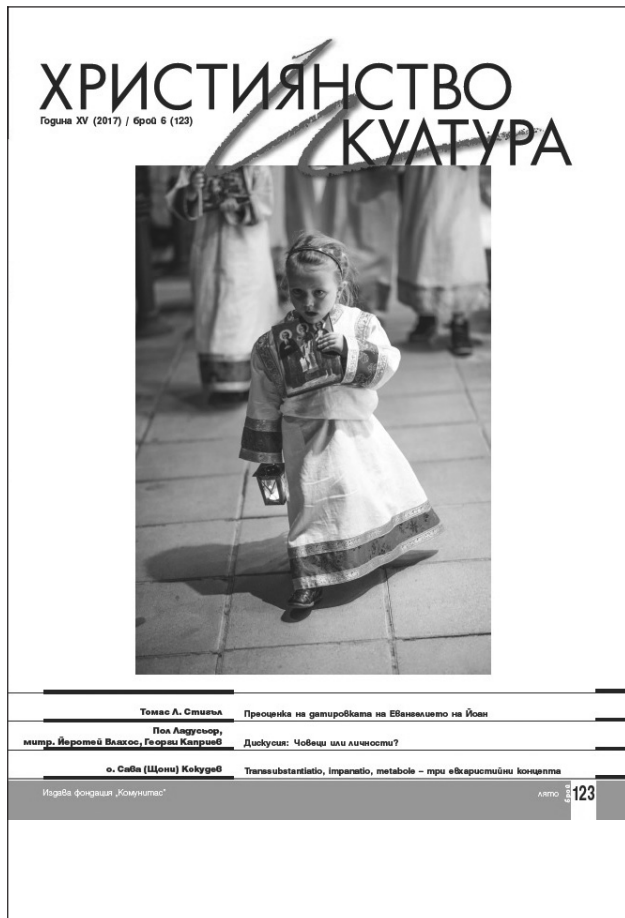
Превод от немски: ПЕТЯ ХАЙНРИХ

още на стр. 16

С подкрепата на Национален център за книгата

Проблемите на междуконфесионалния диалог са в центъра на новия брой 123/Лято на сп. „Християнство и култура“. Темата е разгледана от Десислава Тодорова в статията *Диалогът между патриарх Йеремия II и витенбергските богослови през XVI в.*, както и в историческия преглед на *Англикано-православният диалог*, извършен от Живко Лефтеров. От богословска гледна точка проблемът е засегнат от отец Сава (Щони) Кокуреб в неговата статия *Transsubstantiatio, impanatio, metabole – три евхаристийни концепта*. Акцент в броя е и темата за отношението между християнството и политиката, засегната в статиите на Пантелеймон Калайздигис *Изкушението на Юда: Църквата и националните идентичности* и на Йоанис Каминис *Православие и политика*. Разгледан е и въпросът, предизвикал един от най-оживените богословски дебати на Всеправославния събор през юни 2016 г. – за употребата на термините *човек* или *личност*. На този дебат са посветени текстовете на Пол Ладусьор *Човеци или личности?* и на митрополит Йеротей Влахос. Своят *Коментар към дебата между митрополитите Йеротей Влахос и Йоан Зизиулас* предлага и проф. Георги Капривев. В рубриката *Християнство и истина* може да се

прочете и статията на Томас Стигъл за *Преценка на датировката на Евангелието на Йоан*, а в *Християнство и изкуство* – текстът на Златина Карчева за *йеромонах Дионисий от Фурна – иконописец и възрожденски деец*. Медийният обзор за периода април-юли 2017 г. е дело на Мартин Осиковски, а броят е илюстриран с фотографии на Веселина Велчева.

A B R O A D

Завърши конкурсът за превод на стихотворение от Пламен Дойнов в Унгария

Резултатите от анонимния конкурс за превод на стихотворение от Пламен Дойнов бяха обявени на тържество в Националната библиотека за чужди езици в Будапеща, в деня на българската независимост – 22 септември 2017 г. В присъствието на автора първа награда беше връчена на Ержебет Немет. Нейният превод, както и още 12 от най-сполучливите преводи на други преводачи в конкурса, можеха да се прочетат в експресно издаденото 40-странично приложение на будапещенското списание „Напум“. Стихотворението на българския поет има за сюжет епизод от унгарското въстание през 1956 г., носи заглавие „Унгарски комплекс, или какво видя съветският посланик Юрий Владимирович Андропов в Унгария през прозореца на 1956 година“ и е включено в книгата „София Берлин“ (ИК „Несарт – Милен Миланов“), за която неотдавна Пламен Дойнов беше номиниран за

Пламен Дойнов, Янош Лацкфи, Кристина Рита Молнар и Ицван Вьорош, Будапеща, 22 септември 2017 г.

международната награда „Европейски поет на свободата“. Това е 12-ото издание на преводаческия конкурс, за който всяка година се избира творба на различен европейски език. В журито личат имената на Ласло Латор, поет, преводач и почетен председател на журито, Янош Лацкфи, поет, преводач и председател на журито, Дьорд Сонди, българист, преводач и редактор, Агота Вираз Богнар от Националната библиотека за чужди езици. Преди тържеството по връчването на наградите, унгарските поети Кристина Рита Молнар, Янош Лацкфи и Ицван Вьорош се включиха в преводаческа работилница. Те имаха на разположение три часа, за да направят

преводи на други две стихотворения от Пламен Дойнов – „Площад „Октогон“, Будапеща“ и „Посещение в Марципанения музей в Сентендре“, прочетени по-късно на заключителната церемония. Стиховете прозвучаха и в българския си оригинал в изпълнение на автора. Преводите им могат да се видят в електронното издание на сп. „Напум“ (<http://www.naputonline.hu>). Ден преди това в Българския културен институт в Будапеща се състоя премиерата на издадената на унгарски книга от Пламен Дойнов „1956: Унгарското въстание и българската литература“. Водец беше Дьорд Сонди, слово за книгата чете Ицван Ковач, а текстове от нея – актьорът Янош Пап.

ПОРТАЛ „КУЛТУРА“

www.kultura.bg/web/ – нова територия за гледни точки, видеоинтервюта и дебати с колумнистите Иван Кръстев, Калин Янакиев, Теодора Димова, Деян Енев, Тони Николов, Андрей Захариев и Даниел Смилов.

Вижте: За „Отворени гosciета“ 2 по БНТ.

Прочетете: Иван Теофилов – Нови фрагменти; „За критическия дух“ – из публицистиката на Иван Богданов (1945-1946 г.).

ГОДИШНИ НАГРАДИ НА ПОРТАЛ КУЛТУРА – НОМИНАЦИИ И КРЪГ

ПРОЗА

Георги Тенев, *Български рози*, „Колибри“

Иван Сухиванов, *Стилът на невъзможното*, „Жанет 45“

Недялко Славоф, *Камбаната*, „Хермес“

Христо Карастоянов, *Послепис*, „Жанет 45“

ХУМАНИТАРИСТИКА

Димитър Бочев, *Несъгласни думи*, „Хермес“

Ивайло Знеполски, *Как се променят нещата. Истории с философи и историци*, том 1-2, ИИБМ, „Сиела“

Иван Лангжеф, *Поетика на себенадмогването. Наративни стратегии у късния Толстой*, „Факел“

Цветелин Степанов, *В очакване на края: европейски измерения ок. 950-1200 г.*, УИ „Св. Климент Охридски“. Номинациите са дадени по азбучен ред. Имената на победителите в конкурса ще бъдат обявени от журито на официална церемония в книжен център „Грийнуич“ на 1 ноември, в Деня на Народните будители.

П О К А Н А

Център за книгата на Нов български университет
Ви кани на представянето на сборника

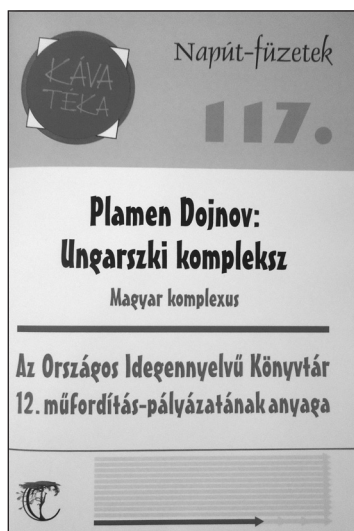
„Пиеси за справедливостта“

В сборника са включени шестте пиеси, номинирани през 2016-2017 г. в конкурса за Нова българска пиеса на НБУ по темата *справедливост*. Номинираните автори са: Владо Трифонов, Георги Тенев, Иван Димитров, Йоана Мирчева (спечелила конкурса), Нели Лишковска, Петя Башева. Сборникът е с предговори от Виолета Дечева и Боян Папазов.

Книгата ще представят: проф. Виолета Дечева и членове на журито в конкурса.

Представянето ще бъде в понеделник, 16 октомври от 17.30 часа в книжарницата на Първи корпус в Нов български университет

Темата на конкурса за 2017-2018 г. е *родината*. Пиесите изпращайте до 15 януари 2018 г. Повече информация на сайта на НБУ и във фейсбук страницата на конкурса.

Романистът

Слово за Юбилейната вечер на писателя Владимир Зарев по повод на неговата 70-годишнина в Софийска градска художествена галерия, 6 октомври

Михаил Неделчев

Уважаеми дами и господа, колеги, приятели, не можех да назова това мое юбилейно слово по друг начин освен „Романистът“. Защото в най-новата ни литература именно Владимир Зарев стана писателят – въплъщение на тази творческа фигура, на писателя, който мисли романо­во, изразява се романо­во, потапя ни изцяло в романо­вите светове. Именно той ни даде големия си романо­в епос за целия български двадесети век и след това го свърза сякаш в единно повествование чрез остро съвременните си романи за последните ни десетилетия. Романо­вите светове на Владимир Зарев пълноценно удовлетворяват един от най-важните критерии за това що е цялостен, истински значим роман: при пълноценен прочит те отварят в съзнанието ни наистина един нов свят, който не изчезва, след като сме затворили последната страница, не се дезактуализира с времето; тези романи ни превръщат в множество живеещи хора, защото това става сякаш завинаги и наистина и наш вътрешен свят. Владимир Зарев зададе на най-новата ни литература модела на

р о м а н и с т а като фигура обособена, като някакъв тип максималистична творческа реализация, която не трябва да се смесва с най-често явяващия се многожанрово изразяващ се писател беле­трист. След него последователно тази типология въплътиха с различна сила Емilia Дворянова, Керана Ангелова, Теодора Димова, Милен Русков, Недялко Славо­в напоследък. Романо­вото мислене се превръщаше в най-новата ни литература в някаква обособена, автономна област. (Убедително ни го показва проф. Младен Влашки в така подробно разглеждащата процеса своя монография „Романология“.) Това не бе просто *романо­в бум* – както е в средата на 30-те и в края на 50-те на миналия век. И заслугата за това обособяване е на първо място на Владимир Зарев.

И мое­то юбилейно слово наистина се нарича „Романистът“. Но когато това заглавие застана отгоре, почувствах, че така някак се подценява ранното творчество на писателя, игнорират се неговите други творчески проявления. Разказите, новелите, повестите, а и дебютната стихосбирка, остават в предисторията на това огромно творчество, сякаш потвърждават прословутата теория отпреди четиридесет години за новелистичното изкуство като възможен път към романа – един наивен литературноисторически възглед, който унищожава възможността да се мисли особено цикълът разкази като самостоятелна, упорито явяваща се отново и отново българска жанрова форма. А Владимир Зарев има своите значими творчески реализации именно и при циклизираното оформяне на кинизите си – по негово собствено определение дебютният му роман „Денят на нетърпението“ (1975 г.) е всъщност цикъл новели. Но мощта на зрялото му романо­во творчество, читателският престиж и популярността на семейната му три­томна сага за фамилията Вълчеви и на романите от актуалната действителност „Разруха“, „Светове“ и „Орлов мост“, но и на връщащите се много по-назад в историята философски по същество роман „Поп Богомил и съвършенството на смъртта“ и романът за ролята на словото при героиката на националноосвободителните борби „Лето 1850“ са такива, че другите му предишни книги наистина някак оставаха много назад в историята, сякаш се забравяха. И това е несправедливо. Ето защо щастливият повод на един достолепен юбилей ми дава възможност, дори ме задължава да сложа един акцент и върху тях. Ще го направя след малко. Но преди това ми се иска да посоча един основен сюжет от вече литературноисторическото утвърждаване на творчеството на Владимир Зарев.

Няма друг съвременен български беле­трист (при алтернативните поети и при някои

граматурзи е съвсем друго), който пренесе така пълноценно своето дотогавашно творчество през големия исторически праз на 1989 година. При това, както знаем, тук не става въпрос за повествования на т.н. „малка правда“ с все пак анекдотичен характер, а за епически произведения на цялостно и многопосочно обхващане на действителността, за романо­ва трилогия на радикалната дързост да се изобрази общият поток на битието – а не просто да бъде роман, съсредоточен все пак върху някакво значимо историческо събитие. В това отношение монументалната трилогия „Битието“, „Изходът“ и „Законът“ (в първоначалния вариант „Изборът“) има в нашата литература аналог само в тетралогията на Димитър Талев, която все пак е съсредоточена в представянето отоново чрез една семейна сага на специфичната, трагическа участ на македонските българи. Епическият опус тагнит на Владимир Зарев повествува чрез историята на фамилията Вълчеви как мъчително и сладостно се трупа капитал в следосвобожденска България, как граматично се променя съдбата на цялата общност през нахлулите в битието ѝ войни от второто десетилетие на века, как общобългарската депресия се разразява в една тлееща с години и разразяваща се ужасяващо в червения и в белия терор от 23-та и 25-а година гражданска война, как се гради с пъстротата на дошлото отвсякъде население столичният град, как живеят в динамика център и провинция, как се търсят едни нови социални хармоници, но и как добиват острота социалните противоречия, как идва без истинско знание какво ще се случи и как се разгръща вече повсеместно комунистическият терор, как едни хора стават „бивши“, а други са вече класата на новата номенклатура, как работят идеологическите манипулации, доносничеството и произвеждането на врагове в самата alpha mater, в Университета, как се появяват илюзиите, а и лъжите за възможно реформистко поведение и участие. Изброено така, сякаш всичко това исторически е добре познато, но в трилогията то е дадено пределно пластично, сплетени са с големия разказ лични, семейни и групови истории, случва се в пределите на едно разклоняващо се семейство – обраснало с приятелски, многопосочни роднински връзки, но и спечелило разнотипни врагове, самото то разцепило се по линиите на силно идеологизираното класово противопоставяне. Епическият разказ е уплътнен с непрестанни психологизации, с ретардациите на вглеждането в частното, в личностното. Сплитащи връзки дават темите за властта и насиелето, за любовта и чудото на раждането на новия живот, за старостта и смъртта, доминиращите мотиви за вълчевската страст, за нуждата от месо или целият образен пласт на Рекама. В центровете на мегатворбата се превръщат деянията на всичко наблюдаващата и съпребивяваща Йонка, метаморфозата на първоначално ентусузиарния в името на идеологически прокламирания нов строй насилник Крум Марийкин, високите интелектуални прозрения на трупащия своя скептицизъм идеалист-комунист Асен Вълчев. Романите съдържат десетки и десетки пасажи, които излъчват мощ, мощ на пълноводен и страстен живот, картини, страници, които вгледаният читател никога не би могъл да забрави... Но моят поглед в това юбилейно слово е преди всичко литературноисторически, а не критически. И тук ще си позволя да кажа нещо лично. В голямата и толкова умна и ценна анкета на проф. Николай Димитров Владимир Зарев свидетелства, че в годините на половинвековното ни приятелство съм чел почти всичките му романи в ръкопис, обсъждали сме ги предварително, пради да отидат за печат, представял съм ги на премиери из цялата страна, че е ценял винаги преценките и анализите ми. Но че аз никога не съм ги представил в печатен вид. И това е точно така, с едно малко изключение за романа „Светове“. Защо останах през годините до 1989 г. предимно критик на устната беседа, а насочих усилията си за създаване на окончателни, завършени текстове в областта на литературната история, защо превърнах това раздвоение между устно и писмено в лична професионална стратегия? Една от причините бе в невъзможността за реално оценностяване на писателското дело при идеологизирания литературен живот от

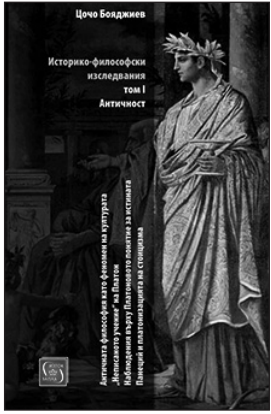
социалистическия период. Някак за да кажа, че Владимир Зарев е голям писател, трябваше да направя задължителните уговорки-реверанси за „живи класици“ на социалистическия реализъм като Камен Калчев, Георги Караславов, Андрей Гуляшки, дори и Богомил Райнов, които аксиологическата ми скала съвсем не побираше в никакви високи позиции. Т.е. спрямо тези живи класици, новите писатели бяха винаги някак в послесловното изброяване, в някакво „и други“. А аз никак не бях съгласен с такова фалшиво канонизиране. Така тогава не направих своите студии и за алтернативните поети, с които бях близък и които особено ценях. Сторих го истински едва в последните петнадесет години. Сега, някак със стара дака, вече в литературноисторическа перспектива, започвам с това юбилейно слово – нека сме живи и здрави – да запълвам този дефицит и по отношение на творчеството и на литературната личност на моя скъп приятел, на големия беле­трист Владимир Зарев.

Дами и господа, да си представим за момент невъзможното: че Владимир Зарев не бе написал своята грамадна трилогия за фамилията Вълчеви, за българския деветнадесети век и своите три остро социални и конфликтни в политическо отношение съвременни романа. Дори само с останалите си книги той щеше да има едно достойно, първенстващо място вред беле­тристите от своето поколение... Можем да мислим по-ранните му книги в една двойна перспектива. От една страна, те наистина бяха път към големия епически роман. Създаването им беше и форма на експериментирание, на усвояване на социални, културни територии, на страни от националното битие. Така „Дунавски новели“ от 1974 г., както и първият роман „Денят на нетърпението“ от следващата 1975 г. бяха едно мечтано змгурване в крайречните пространства на гледащия нагоре към Средна Европа Вигин и неговите околности, бяха едно вслушване в ромона на великата бавна река. За нея като един свой личен мит Владимир Зарев говори така: „Неустоймо ме привличаше величието на реката , която непрестанно изтича, променя се, винаги е различна и в същото време остана същата. Рекама миз и Рекама Вечността, пълноводна и женствена, с дъха на тиня и дълбини, изпълнени със сенки, разбунена и откъснута от черешови води, потънала вечер в лунната пътека, сякаш е обкована в метал, белите кораби и ленивите шлепове с изпраното по палубите им пране, тъгата на тяхното отминаване, мирисът на лято и на пътуване, ширналата се леност на пристанището и надменността на високия каменен кей. Тази атмосфера оживя у мен, сякаш беше част от собствения ми живот, от личната ми неутешимост.“ (Владимир Зарев. Литературна анкета, Хермес, 2017 г., с. 16). Придружавал съм Владимир Зарев при неговите мечтани пътувания до Вигин, видях как оживява, как добива плът при бродене из града и край реката едно наистина митическо родо­во място. И още тук, в тези две книги, а след това и в трите романа от семейната сага, реката се превърна не просто във „фон на действието“, а едва ли не в централен персонаж. Градеше се последователно един нов за културата ни литературен регион, една нова геопоетика. А в двата сборника с разкази, новели и повести „Неспokoйни чувства“ (1971 г.) и „Така хубаво, мъчително, безкрайно“ (1972 г.) се включват няколко текста – образци на така популярната тогава младежка изповедна проза. Тази тематична насока се

бе превърнала в световна мода, тръзнала от книги като „Спасителят в ржъта“, от грамамите на *сърдитите млади* и от творби на Аксенов и Гладилин. Това бе възможност да се чуят пряко, чрез техния социоекст, гласовете на новите поколения, да се преодолява студенината на обективистичното повествование. Например в повестта „Катастрофата“ от втория сборник героите-младежи и особено Сашо, от чието име се води повествованието, говорят наистина на актуалния младежки сленг от софийския център и това бе нова дума в българската литература. А Владимир Зарев усвояваше в прозата си последователно говорите и на други социални групи (например на работниците от строежите в „Денят на нетърпението“) и това бяха напругвания за бъдещите големи романо­ви синтези, подготвяше се сложното многогласие за трилогията.

Не по-маловажни бяха експериментите с различни повествователни техники в разказите и новелите (днес сме забравили колко актуален бе този жанр на пространния психологически разказ, най-често следящ съзнанието на един герой), пробването на разнотипни сюжетни ходове – например вече не само в ранните къси жанрове, с циклическото оформяне, но и в успешните и малко неочаквани опити с криминалния сюжет още в новелата „Процесът“ от едноименния сборник (1984 г.) и после с криминалните романи „Хрътката“ (1987 г.) и „Хрътката срещу хрътката“ (1990 г.). Камо и тук навсякъде не самоцелното гонене на сюжетното напрежение и на неочакваните обрати, не криминалната загадка, а психологическият кауз е основното. Така се случи по-късно и с вкланилия се в повествованието криминален елемент при неочакваната и фатална среща на главния персонаж Павел с въплътеното в неговия загадъчен политически спонсор и временен работодател за сле­дене на изневерящата любовница тотално зло от последния роман „Орлов мост“.

Но всички тези книги имаха, естествено, и самостоятелно значение, бяха своевременно забелязани като нови и силни думи в българската литература. Така още при първата журнална публикация на разкази на Владимир Зарев през 1966 г., един мъдър литературовед, Атанас Нате­в ги приветства с критически текст със заглавие „Разгеле, tristesse!“, т.е., ето, появи се най-после и у нас модната за цяла Европа проблематика от станалата веднага бестселър книга на съвсем младата Франсоаз Сазан. За сборника „Така хубаво, мъчително, безкрайно“ е написана рецензия с изразителност и отново типологизиращо заглавие „Ужасът на безпроблемното всекидневие“ (Огнян Сапарев). А за първия роман „Денят на нетърпението“ чрез названията на рецензиите е посочено, че новелистът е минал вече на територията на романа и че това е един „зрял романо­в дебют“ (Светлозар Игов). Връщаме се към голямото случване с пренасянето на романо­вото творчество на Владимир Зарев през цивилизационния праз на 1989 г. Всъщност това бе едно истинско вторично литературноисторическо преутвърждаване – за едни нови публики, при едни нови норми на литературния ни живот, за професионалното внимание на нови поколения литератори. И за едни големи чуждестранни аудитории (най-вече немскоезичните, където писателят получи най-силните определения за творбите си).

Цочо Бояджиев, „Историко-философски изследвания – том 1“, С., „Изток-Запад“, 2017, 472 с, 26 лв.

Преводач на Платон, Аристотел, Плотин и Тома Аквински, автор на голям брой изследвания по антична и средновековна философия, поет, фотограф и философ на фотографията, Цочо Бояджиев е несъмнено една от най-важните фигури в интелектуалната ни култура през последните 30 години. В първия том на тези „Избрани съчинения“ ще откриете четири от по-ранните книги на проф. Бояджиев, посветени на античната философия и по-специално на платонизма и стоицизма. Между тях две са особено важни: „Неписаното учение“ на Платон“ (1984 г.) и „Античната философия като феномен на културата“ (1994 г.).

Петя Славова, „Георги Найденов и Тексим-Имекстраком“, С., „Сиела“, 2017, 396 с, 18 лв.

Темата на това документално изследване, включено в поредицата „Минало несвършено“, е за държавно-частния бизнес, упражняван от основаните в началото на 60-те години на XX в. задгранични дружества „Тексим“ и „Имекстраком“, ръководени от Георги Найденов, дългогодишен служител на Първо главно управление в ДС. Има обаче и по-широка тема: за начина, по който комунистическата държава организира и реализира схеми за нарушаване на собствените ѝ норми.

Егор Гайдар, „Гибелта на една империя. Поуки за съвременна Русия“, прев. Деян Кюранов, С., „Рива“, 2017, 488 с., 14 лв.

При цялата опасност на сравненията, Егор Гайдар (поч. 2009 г.) е нещо като Андрей Луканов (обратното сравнение би било всъщност по-правилно) на Русия при Горбачов и Елцин – архитект и изпълнител на прехода от социалистическа към капиталистическа икономика. Интересна книга с остри наблюдения върху причината за разрухата на СССР и все пак – просто интересна. Интелектуалното прехласване по нея е донякъде неуместно.

Кризата на вкуса е майката на всички кризи

Разговор на Соня Андонова, преводач на Чарлз Симич, Данило Киш и Светислав Басара, с Гойко Божович, главен редактор на сръбското издателство „Архипелаг“, по повод гостуването на Чарлз Симич в Белград

Соня Андонова: Издателство „Архипелаг“ съществува вече 10 години на сръбския пазар. Бихте ли ни разказали повече за специфичния облик на издателството? Кои Ваши постижения са ви най-свидни?

Гойко Божович: Политиката на „Архипелаг“ е да издава качествени произведения от сръбската и световна литература и хуманитаристика. Не всяка книга може да е шедевър, но всяка наша книга съдържа някакъв стойностен минимум, за който гарантираме пред нашите читатели. Нашето лого на корицата е такава гаранция, един вид договор между нас и читателите, в чието ръце книгите придобиват окончателен смисъл. Благодарение на подкрепата на читателите вече десет години имаме възможност да представяме и поддържаме определени ценности. Нито една книга не е публикувана единствено заради търговския ѝ потенциал, но правим всичко възможно издадените от нас книги да станат и търговски значими. Публикуваме книги заради техните художествени качества или заради съдържащите се в тях анализ или теория. А когато книгата е публикувана, едва тогава започва същинската работа на издателя – да превърне една добра книга във важен факт от литературния, културния и обществен живот. Старая се да издавам книги, които и сам бих искал да чета, дори и да не бях издал. Това е по-рядко срещаното мислене в издателското дело, но аз дълбоко вярвам в културната и социална отговорност на издателя. Издателят носи отговорност пред своите читатели, а не само пред своите икономически интереси и справки за продажбите. Издателското дело е хубаво и вълнуващо поприще, защото свързва високата култура и пазара. Чрез пазара проверяваме своите идеи и защитаваме ценностите, които са ни важни, а културата ни дава критерии и принципи, но и сила да не се отказваме от стойностните неща. Най-много се гордея с „Архипелаг“ в цялост, както и с това, че отново бих издал всяка една от публикуваните от нас книги през изминалите десет години. Разбира се, фактът, че сме ексклузивен издател на произведенията на Данило Киш особено ни заглавява. Радвам се, че сме представили на читателите повече от тридесет автори, които преди не бяха превеждани на сръбски език, а също и че сме издатели на Дейвид Гросман, Людмила Улицка, Клаудио Магрис, Петер Естерхази, Майкъл Кънингам и Чарлз Симич, както и някои от най-значимите съвременни сръбски писатели.

С. А.: В едно Ваше интервю споменавате, че най-голямата конкуренция е кризата във Вкусовите? Как издателство „Архипелаг“ се бори с тази конкуренция?

Г. Б.: Кризата на вкуса е майката на всички кризи. Тази криза из основи разтърсва познатия нам свят, защото предизвиква занижаването на стандартите и критериите, не се създават достатъчно нови качествени произведения, а важните въпроси са изместени от таблоидно съдържание и популистко говорене. В технологично отношение ние непрекъснато се стремим да представяме избраници от нас стойностни произведения по един нов техноличен и информационен начин, както се вижда и от нашия уебсайт, от нашия онлайн магазин Arhipelag magazine и по акциите ни в социалните мрежи. Правим дигитален

Програма „Култура“
на Столична община

Гойко Божович

маркетинг на книги и литературни събития, издаваме аудиокниги, имаме и електронно издателство. Ние сме първият голям издател, решил се преди няколко години на такава стъпка и на сътрудничество с най-големите глобални дигитални пазари, а в най-скоро време ще представим на читателите и нашата нова дигитална платформа. Що се отнася до кризата на вкуса, ние напълно осъзнамо и решително вървим срещу течението, защото това е израз на нашата социална и културна отговорност. Много съм удовлетворен от това и как читателите са приемали и подкрепяли нашия избор през годините. Десетгодишната дейност на „Архипелаг“ се дължи на факта, че в Сърбия има достатъчно читатели, които се интересуват от литература и хуманитаристика, каквато ние издаваме.

С. А.: На 31 август 2017 г. Вашето издателство организира посещението и литературното четене в Белград на големия поет от сръбски произход Чарлз Симич. Симич посещава Белград през няколко години, какво бе специфичното този път при неговата среща със сръбската публика?

Г. Б.: Всъщност Симич не е идвал често в Белград. Той напуска Сърбия с майка си през 1953 г. и за първи път се връща в Белград през 1972 г. Тогава пренощувал в същия апартамент, който напуснал навремето, и сега разказа как за него това е бил вълнуващ, но и мъчителен опит. Следващия път, когато идва в Белград, е през 1984 г., след което настъпва дълга пауза, прекъсвана от преводи на отделни негови книги. През последните десет години е идвал в Белград три пъти, като и трите му посещения са организирани от „Архипелаг“ и всяко едно от тях се превръщаше в културно и обществено събитие. „Архипелаг“ организира Белградския фестивал на европейската литература, десетина други събития всяка година, имали сме неповторими литературни вечери с Дейвид Гросман, Клаудио Магрис, Адам Загаевски, Петер Естерхази, но тази вечер с Чарлз Симич в края на август 2017 г. без съмнение е най-посетеното и най-вълнуващото литературно събитие в Белград през последните три десетилетия. По посетеността си и енергията си тази вечер приличаше на рок концерт. В залата, предназначена за 300 души, непрекъснато внасяха допълнителни столове, а във всеки един момент имаше поне 150 правоотстоящи. Публиката седеше навсякъде из залата, из пътеките, около участниците, и внимателно следеше всяка дума и слушаше всеки стих. Тук беше цял Белград – известни и неизвестни, млади и стари, прочути артисти и такива, които тепърва прохождат в изкуството, писатели и журналисти, хора от различни сфери на обществения живот, дори и

политици. Да, тук бяха хора, които не можете да си представите да стоят заедно на нито едно друго място. И то не само от Белград, мнозина дойдоха и от други градове. Беше една чудна и катарзисна вечер.

С. А.: Как сръбската публика приема поет, произлязъл от Сърбия, превърнал се в американски поет и постигнал световен успех?

Г. Б.: Литературната вечер с Чарлз Симич на 31 август в Белград наистина е специално и особено събитие поради няколко причини. На първо място заради концентрацията, с която Симич ни представи малка ретроспекция на своите поетични авантюри – от ранните си до последните все още неиздавани стихове. След това заради разговора, в който поетът сподели за своята поетика, за предизвикателствата и корените на поезията си, както и за спомените от своето съзряване в Белград. Публиката беше в абсолютен унисон с неговите думи. Поетът бе подялван от своите читатели, те настояваха тази лятна белградска вечер да продължи повече, за да запазим този рядък момент, в който на поезията е отредена главната роля и всички светлини на обществената сцена са насочени към това да се отгада почит на един нетрадиционен поетичен глас. Сръбските читатели ценят и обичат Симич, както неговите стихове, така и неговите есета и рубрики, както и прецизните му и решителни интервюта и разпознаваемия му обществен глас – критика на политическата манипулация и популизъм, глас, така необходим в наши дни. Също така имаше и хора, били приятели със Симич по време на белградското му детство през Втората световна война и следвоенните години. На литературната вечер дойде и една дама с фотографски албум. Тя е била съученичка със Симич в основното училище и имаше в албума си снимки на техния клас. Заедно разпознаваха кой кой е на тези стари снимки, които съживиха времето, за което поетът говори в стиховете и есета си.

С. А.: Какви са Вашите впечатления от Чарлз Симич като личност?

Г. Б.: Симич е приятен, топъл и духовит човек. В разговорите и комуникацията е открит и непосредствен. Симич е човек на разговорите – ясно казва какво мисли, внимателно изслушва другите. Той е човек с впечатляваща енергия и истински интерес към новите неща, новите опити, новите поетични гласове, новите книги. Радвам се, че читателите в Сърбия видяха силата на неговата личност както в неговите стихове и есета, така и при срещите си с него.

Стихове от Чарлз Симич четете в рубриката „Геопоезия“ на стр. 14-15

Защо мълчат агнетата, какви блузки носи писателят и кого побеждава Коцирас – децата стават писатели

В това издание на рубриката „Вниманието на малките“ децата сами говорят за детски книги. Зададохме на 11 деца 3 въпроса, свързани с литературата, като въпросите целят да стимулират не толкова читателя у детето, колкото писателя. Предварително се извиняваме на всички дами, създаващи детска литература: въпросът за писателя на детски книги беше разбран от всички деца единствено в мъжки род.

Въпроси:

1. Коя от тези книжки е за деца и какво според теб се разказва в нея: „Мълчанието на агнетата“, „За кого бие камбаната“, „По следите на изгубеното време“?
2. Какво работи писателят на детски книги, как изглежда, има ли деца и ако да – какви? Опиши ни го.
3. Ако ти (или твоите близки) беше герой на детска книга, какъв би бил твоят герой и какво щеше да му се случва?

Отговори:

Ани, 6 години:

1. „Мълчанието на агнетата“: за агнета, които майка овца учи да играят на мъланка.
2. Има деца и е млад човек.
3. Аз като герой на детска книжка ще карам дърветата да поникват.

Аспи, 7 години:

1. „Мълчанието на агнетата“. Как някой казва – спрете агнета да говорите. Те казват „добре“ и спират да говорят. И никога повече не проговарят. Само като имат рожден ден. И като имат имен ден.
2. Писателят на детски книжки по моята теория е някой с кожено яке, черни обувки, т.е. черно кожено яке, пълна рокаджия и пише страшни книги. Има деца – едната пее рок, другата пее поп. Той пише много страшни детски книги.
3. Щях да съм поп певица, тати и Али щяха да са рок певци, както и мама. Щяхме да имаме много концерти, а аз да съм най-известната поп певица. Ще има и един Криско, който ще е пълен идиот, и ще има и гръцки певец, който ще ни победи, и той е Коцирас.

Боби, 7 години:

1. „Мълчанието на агнетата“.
2. Пише книги, нормално тяло, мустаци, зелени очи, плешив с очила и каубойски ботуши. Има деца – не знам какви.
3. Ще ми бъде много трудно.

Джумби (Аюдмил), 6 години:

1. „За кого бие камбаната“: разказва се за легенди за картини.
2. Писателят на детски книжки прилича на Джордж Вашингтон.
3. Аз като герой на детска книжка ще бъда супергерой, като Супермен или Спайдърмен.

Ева, 10 години:

1. Няма детска книга
2. Твори. Възрастен, с очила, има деца – пораснали.
3. Инатлив и вечно щеше да бъде въвличан в приключения.

Ърнест Хемингуей като дете, 1901 г.

Евгений, 12 години:

1. „Мълчанието на агнетата“... Защото в нея се разказва за агнета, които мълчат, говорят си тайно, но само през нощта. Идва вълк, който изяжда седем от тях. Остават три агнета, най-късметливските... Не съм чел книгите, но така мисля.
2. Това е мъж с брада. Издава детски приказки. Няма деца.
3. Искан да съм малкият брат от „Тримата братя и златната ябълка“. Той е най-умен и най-хитър. Искан баща ми да е бащата от същата приказка. Да е мой баща и в приказката.

Калоян, 6 години:

1. „Мълчанието на агнетата“ – агнетата мълчат и не говорят, спокойни са; не рушат никакви неща.
2. Децата му са с червени блузи, има книга, от която да се знае, че те са му децата. Носи очила и молив или химикалка в ръката; аз избирам да е молив! Пише книги за хората и му дават парите.
3. Да бъркам в чорапите на другите, за да открия какво се крие в тях – дали има, дали няма нещо. Аз съм рѝпа и домът ми е под земята. Ще имам приятели и ще играя с тях.

Мария, 7 години:

1. „Мълчанието на агнетата“.
2. Писателят пише книги по цял ден и ги дава на библиотеката. Изглежда с очила и къса коса, не много усмихнат, но много се труди и няма деца.
3. Ако аз съм герой, ще бъда просто себе си и ще бъда добър герой.

Никол, 7 години:

1. Детска книжка е „За кого бие камбаната“. Така е, защото камбаната е звънец. А звънец бие в училище, тоест звънецът бие за децата.
2. Писателят на детски книжки пише заглавията на приказките и ги поправя.

Той е с кръгло лице, брада и зелени очи. Облича се с бяла блузка или черна, кафяво елече и черен панталон или кафяв.

3. Баща ми е герой, или всъщност искам да бъде герой. Той е Спайдърмен и спасява света. Той побеждава черния Спайдърмен, който е лош, и онзи другия, зеления, който е като змия.

Никола, 8 години:

1. „За кого бие камбаната“ – не съм много сигурен; че камбаната бие, за да събуди хората.
2. Прави книжки, за да има пари. Стар, с брада. Има 3 деца: на 40, 46 и 49 години.
3. Старец-мъдрец, който да пътува из целия свят.

Филип, 6 години:

1. „Мълчанието на агнетата“ – защото агнетата мълчат, а това е много смешно. Значи е детска: за агнета, които не бляят, а мълчат.
2. Според мене трябва да е художник. Има нормални деца и си прекарва супер в писането на книжки. Щом е художник, има една такава шапка на главата, мустаци, очила и е облечен в хубави дрехи.
3. Ако аз бях герой, щях да яздя кон, да имам арбалет и да се сражавам в битка. С кого ли? С лошите естествено. Затова и щях да бъда в доспехи. Щях да бъда тежко ранен, да съм на ръба на силите си, да съм мръсен и отчаян. После щях да пусна едно зомби, което да зарази цялата армия на лошите. Те стават глупави, щото си изпиват взаимно мозъците, и аз ги излъзвам да паднат в реката. За добрите, които обещаят да се поправят, имам разни серуми, за да станат пак хора.

Анкетата изготвиха:
АЛЕКСАНДРА ГОЧЕВА
И ГЕОРГИ ГОЧЕВ

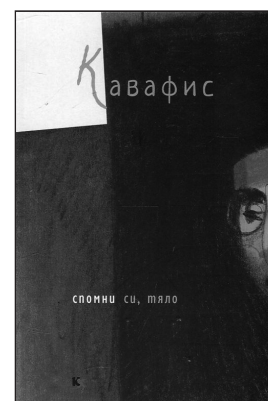

Национален
фонд
„Култура“

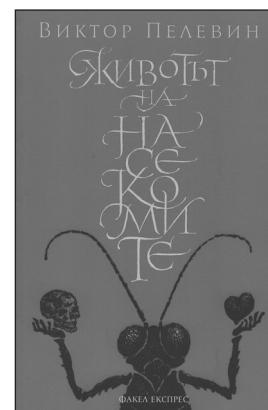
Константин Илиев, „Думи извън сцената“, Пловдив, „Жанет 45“, 2017, 496 с., 19 лв.

Константин Илиев, който тази година получи награда „Аскеер“ за цялостен принос към българския театър, едва ли се нуждае от представяне: заедно с Боян Папазов той е сред живите класици на българската драматургия. Този обемист том с текстове за живота му и театъра може да се чете и като продължение на „Поражението“ (2003 г.) и „Паметта на гарвана“ (2005 г.) На 16 октомври Константин Илиев ще чества своята 80-годишнина.

Константинос Кавафис, „Спомни си, тяло“, прев. Хараламби Паницигис, С., ИК „Критика и Хуманизъм“, 2017, 93 с., 10 лв.

Кавафис несъмнено е сред най-превежданите европейски автори на български език. След преводите на Стефан Гечев, Константинос Марицас, сега четем и превода от Хараламби Паницигис, професор по история на философията в СУ „Св. Климент Охридски“. Стихосбирката е озаглавена по едноименното стихотворение на поета от 1918 г. Повече за този превод, в сравнителен анализ с другите на български език – четете в някой от следващите броеве на АВ!

Виктор Пелевин, „Животът на насекомите“, прев. Иван Тотоманов, С., „Факел експрес“, 2017, 224 с., 18 лв.

Макар че това е вторият роман на Пелевин (публикуван е на руски през 1993 г.), тук вече добре личи онова, което ще го превърне в култов писател на цяло едно поколение – смесицата между оголеното описание на живота в постсъветска Русия с едно психеделично въображение, почерпено като че ли от същото място, от което черпят въображението си писатели като Стивън Кинг. Насекомите не са метафора, а органична част от персонажите в романа. Майсторски превод на Иван Тотоманов.

Романистът

от стр. 3

Тук неоценима роля имат издателствата, които реализираха пълноценни високопрофесионални стратегии на редактиране, отпечатване, разпространение и представяне – първо „Ciel“, и особено „Хермес“ в последните години. Но и нещо не по-маловажно: писателят сам изследва стабилността и общозначимостта на своето епическо послание. Той направи ювелирна стилистична преработка на първите два романа с библейските названия „Битието“ и „Изходът“ (оказа се, че тя нямаше нуждата да е цялостна и дълбинна; не беше нужно да се правят съкращения или добавки с оглед на променените политически взаимоотношения в обществото). И пренаписа, завърши така истински трилогията, придаде грандиозен вид и на третия – „Изборът“ (1985 г.) стана „Законът“. Очевидно писателят е имал драматичното усещане, за – както сам казва – „битийната и художествена прекъснатост", за „реалната недовършеност на сагата за рода Вълчеви“, която преживява като (цитирам) „лична творческа грама, като поражение, като упрек към самия себе си и непрестанен духовен гразнител“. Но тук трябва да осъзнаем, че самата ни цялостна действителност бе *със застойните години* и дори с тушираната *перестройка* някак незавършена (а големият модерен роман и според теорията винаги мисли и представя действителността като незавършена, вижда я във все нови и нови перспективи и това го отличава от други идеализиращи и подреждащи по класически, сантименталистки или по романтически действителността жанрове). Могъщите писателски интуиции са подсказали на автора, че с прелома общите ходове от битието на рода Вълчеви не се прекъсват (тук, в „Законът“ вече имаме третото поколение), че ходовете на новото ни демократическо развитие ще бъдат драматично обременени от тежкото социалистическо наследство, от деформациите на индивидуални съзнания и в колективни нагласи, че това наследство, за зла участ, ще хвърля черно-златни сенки върху живота ни. Така темите, проблематиките, сюжетите, характеристиките на персонажите от „Законът“ се наслагват същностно върху повествователните равнища на „Разруха“ с нейната злобеща панорамна картина на новата власт на паршите, на „Светове“ с перипетиите на една невъзможна и все пак осъществена любов между осъществилите се до срещата си в различни светове мъж и жена, на „Орлов мост“ със самия даден ни сякаш по Канети ("Маси и власт") ритъм на градските протести – достоверно дадените ни и като градска топология, всъщност контаминирани два реални протеста от 2013 и 2014 година, с празниката от илюзията на Павел, че ще може да се укрие в протестите и в голямата си любов от нечистата си по интелигентски съвест на новобогаташ мошеник. А в даващата старт на цялата съвременна поредица „Разруха“ доминират не толкова сцените на мутренското насилие и безнаказаност, на простаишкия разгул и безсмислен разкош – те остават все пак един отблъскващ фон, колкото смисловата кулминация са знаменитите страници на разговора за паршите между назначения у нас за милионер с неговото непрофесионално финансово предложение и реално богатия по наследство, но скопосност и уредност като семейно наследство германски предприемач. Всъщност във всички романи на Владимир Зарев имаме такава свръхконцентрация на смисъл – те са най-високото, това са вградените есета за властта, за смъртта, за Бога, за Исус, за любовта, и пак за паршите. А самият любим на писателя негов собствен роман „Поп Богомил и съвършенството на смъртта“ е такава цялостна философска и спиритуална кулминация. Владимир Зарев, Романистът! Богати и неочаквани смисли ще придават на романите му нови и нови читатели! Щастие е за всички нас, че словото му така възвишено ни събира, че личността му стои така патриаршески мъдро и достолепно в българската публичност. Честит юбилей, приятелю!

5-6 октомври 2017 г., София

Девет кратки прози

Владимир Шумелов

Малък мемоар

Мозайката на спомените:
... детството, прякорите, побоищата, даскалите и дебелата показалка през кокалчетата на пръстите; „Отличен“ по правопис и краснопис; злобата – „разяждаща ръжда“, и боя въщи (опитвали ли сте се да излезете през затворен прозорец?); милата ми майка се опитва да ми втъпни, че виждаш ли, другите са по-големи тъпанари от тебе, защо трябва да им се даваш?; и аз бързо го възприех, не, не по този начин, няма да се опитам да го оборя; не знам дали е влагала повече от съжалението, което изпитва всяка майка към оскърбените си деца, или е било своеобразна ревност към мъжкото отроче, още повече първото, но аз съм паметлив; великият пубертет – никога неизживян, момичетата и отборът по гимнастика, пицната учителка по математика с фамилия Кралева, която измъчва въображението до онанизъм, но постоянно огорчава с неизменното „Добър“ в края на срока; стремежът да си пръв, може не най-добрият, но да си отгоре; ... и жълтите мюмюневи складове от времето на „Пломон“, високата планина, надвиснала над градеца, поляните и красивите бадемови градини напролет, салът по реката, микрото, където се учехме да плуваме в края на март; първата разходка с Лаа в гората („Страх ли те е?“); преминаваме жп тунела и влакът ни засича до изхода („Не!...“), прегърнали сме се здраво в една от отбивките; след това отиваме да събираме бадеми и краката ни треперят; Барутното и Стръмното зиме, по които летяхме с кормилачки, шейни, ски, найлони и с крака; класъорите с марки и катеренето по скалистия сипеи като вид алпинизъм; детският садизъм в игрите с мечове и прашки; футболът, кънките, велосипедите, тенисът, отборът по спортна гимнастика; прашните мазета и табани – свърталища на бандите ни, нашите семейства и грешни увлечения, първите телевизори, плахите опити на рока – забавите, *Манфред Ман, Ролинг Стоунс, Гари Гитър, Сузи Куатро, Слейд, Сюит, Бйело Дугме, Тежка индустрия, Рибля чорба, Леп и сол, Пинк Флойд*...
... и преместването – сам, за пръв път в живота; после бях късал с това или онова място и едновременно с мъката и носталгията изпитвах трескаво нетърпение от новото; училището е ад, но нужен („Ще бъда от първите...“); и отново прякорите – с всяко ново място (Вола, О’Хара, Кучето...); и бригадите: целувам момичето, докато му посинеят устните, някой светва и сме на светлинни години един от друг; не смеем да си кажем дори „Обичам те“, думите не значат нищо, почти; след две години тя ще е омъжена, ще чака дете, а после ще пере аканото, няма да спи по цели нощи и в съзнанието ѝ няма да има и следа от „него“; свята любов от целувки (езикът остава без сила...) и докосвания на релефи; ефектът на пресищането („Тая к’во ми се прави на партини секретар?“); мразят я, въпреки че им доставя удоволствие да гледат голите ѝ крака, които блъскат в изпотените странични стъкла на „Лада“-та на класния (същата: „Я ми дъхни!... Не очаквах това от теб – пушиш?!“); мълчиш, защото това е политика – после ще кандидатстваш; завършвам с „Отличен“ и съм убеден във възможностите си; по цял ден седя в апартамента, сам на ново място, и рисувам на пода („Все пак литературата е нещо по-сериозно... “), след това се занимавам със сестрите съседки, по-точно с едната, която се оставя да я мачкам като мекица, цяла олизавена и безропотна; преди това класът се пръска като балон; че се сещаме един за друг веднъж на пет години, а после...; казармата – великата крадаа на време; връзката със света са писмата, но с течение на времето всичко загубва очертания („Привет! Абе, човек, защо се правиш на 2 и ½? Трябваше да изпратиш романчето да го препечатаме. Защо мълчиш като Мак Гестоу пред старшината? Че пиши бе, човек, не се срамувай. Сигурно си се скапал вече от служба. Тука има един шоп, който все пее: Службу ми дай, я че да превратим у паре...

НОВА БЪЛГАРСКА

Няма страшно, остана още малко...“ и: „Мисля, че не зная какво да ти пиша. Още... Сигурно по време на дъжд в казармата е най-скучно или още по-правилно – най-тъжно. Ще имаш ли отпуск около Нова година? Чао. Стана ми весело. „Танцът със саби“ на Гаяне ми вдъхва вяра за живот. Пиши повече за тая казарма. Магдалена. Събота“); и годините на следвана, един дългоочакван празник, чийто тамага бях; жените ме ухажваха безспир, а после врогената ми чувствителност ме тласкаше към необмислени постъпки, алкохол и желание за пълтски имам; с всичко прекаляваш, за да угодиш незадоволеността си от живота, тази, която съпътства докрай...
... Един свят през широко учудени очи.

Четворка

1975-а. Първим с приятел. Обикаляме из пространство, което след години ще стане „битак“, а сега е място, където хора сноват между лолки, виенски коледа и сергии с простотии, кебанчета и вино. Първим и се майтапим с гаджетата. Някои отвърщат, други – не. И ние. Накрая казвам, че комшийките ми са сами. ОК, казва той, докато вървим. Стигаме у нас. Звъня на съседната врата. Отваря Бети, по-голямата сестра. „О, казва, късно е!“ „Гупости, няма и девет часа, отвърщам, елате да послушаме музика и...“ „О, невъзможно, мама каза, че...“ „Оставам вратата отворена и ви чакам със сестра ти“, рекох и затворих леко. След пет минути се позвъни. Бети се беше преоблякла, а зад нея подскачаше на един крак сестра ѝ Йори, докато навличаше чорапогащник. „Влизайте“, казах и притворих. Нахълтаха. Вътре беше Спарта. Едно легло и нищо друго; по земята картини, ескизи, книги и... Прозорците бяха обелени с оризова хартия. „Аз съм тук“, рече Бети и се тръшна на леглото. „А аз до теб“, седнах до нея и я погалих по косата. Беше русолява и несресана. Приятелят ми се облегна на таблата на леглото и затърси музика от апаратурата. Йори, макарта, се просна до него в краката му, като преди това издърпа едно одеяло отгоре и го метна долу. „Йори, казах, научи ли си за утре?“ „Да, ама за тройка“, отвърна небрежно Йори. „Хъм, казах и прегърнах Бети, тройка, ама трябваше за четворка“.

Горещо

Натали и Иво са се завили до кръста с хотелското одеяло и са се изпънали съсредоточено като исихасти. Приказват си нещо тихо. После стават и излизат. Ще се поразходим – казват. О’кей – отвърща Гената и дръпва одеялото върху себе си и Ро. В стаята става горещо и им се иска да отворят широко прозореца. Пред хотела няма никой, наоколо е пусто и тихо, мрачно и едва ли е подходящо за нощни разходки. Ро е по нощница, наметнала отгоре си яке. Гената отдръпва ръката си изпод тялото ѝ, изтръпнала от тежестта, и я прегръща. След това я целува. Внимателен е, нипа това яко, пращящо от здраве тяло, сякаш върти кристална сватбена чаша в ръце. Ро се усмихва и отговаря на целувките му, смъква се надолу и целува всички части на тялото му. Ръцете ѝ са неопитни, но заети. Тя трепери, до ушите им не достига вече никакъв звук, но тишината не ги плаши, разтваря леко колене, за да се намести Гената; и двамата дишат като астматици, залива ги лава, пълзи нагоре, температурата е над сто по Целзий. Някъде се отваря врата. Чуваш ли, някой влиза – шепне Ро. Моля ти се, ЧУВАШ ЛИ? Вратата се отваря. Влизат усмихнати Наталия и Ивайло, внасят есенен хлад. Дватамата се отдръпват един от друг на светлинни години, чува се само дишането им – парни локомотиви. Говедат... – мисли Гената гузно. Не ви ли е горещо тук? – пита Наталия и си свипа коняк. – Измръзнах. На Росица и Генадий им трябва доста време да стабилизират дишането си. Щях да го пусна, ако не бяха влезли, боже, щях... О-о-о, глупачка! Колко съм отмаляла... Май съм пияна... Мога ли да си хвърля един душ

във вашата баня? – пита Ро и Гената ѝ прави място да мине, а тя внимава да не го отгърне. Намята отново якето и тръгва към банята. Почти уцелва вратата. Иво се хили: „Банята като лайтмотиВ“. Сигнал е до Наталия и загръща коленете ѝ с одеяло.

Ще ме обичаш ли и през декември така, както ме обичаш през май?

... А после заваля топъл майски дъжд. Два часа преди това свалях кръглите ѝ слънчеви очила, за да не ни пречат. Очилата се изгубиха някъде. И аз с тях. Потънахме в тревата, където не отлепихме устните си цял век. Езиците ни изтръпнаха, превърнали се в парчета дърво; после смучехме последователно устните си, изследвахме подутините по телата си, а росата на желанието лягаше между краката ни. На десет метра встрани деца беряха жълти череши, но не ни виждаха. И ние, но аз ги чувах. По-късно вече не чувах нищо. Тя беше оглушала в момента, щом долепи устните си до моите. По телата ни пълзяха мравки и ние ги мачкахме помежду си. Любимите ѝ шурици бяха онемели, глухарчетата пускаха ята от хеликоптери. Целувах я навсякъде. Зърната на гърдите ѝ бяха колкото детски юмрук, но по-корави. Целувах я до пръстите на краката и обратно. Изпразних се. Надявам се и тя. Благодарих ѝ мислено. Сигурно не ме разбра, защото се бе ожесточила. Май не беше дочела Милър и Буковски. Аз бях, но полза нямаше. Умората ме бе свалила години преди това. Релаксирах в движение. Буковски и Милър до духаха в дует, а аз си свирках; пиеше ми се бира от тенеке. Запалих. Спиш ли? – попитах я, без да вдигам главата ѝ от гърдите си. Не, не спяла. И аз нямаше да мога да заспя при оня змей на пея от устните ѝ. Гледаше го хипнотизирана. Използвах намалението, за да сложа ръката ѝ върху него. Озърна се, въртеше очните си ябълки в различни посоки. Аз пуших, а вятърът навираше глухарчета-хеликоптери в очите ми. Искаше ми се да слушам Ози, „Джетро Тъл“, Ян Гилън, „Сага“, „Гънс“, Гери Мур, Рик Уейкман, „Флитууд Мак“, Джо Сатриани, Боб Дилън, „Уичбон Еш“, „Прокъл Харъм“, „Кингдъм Кам“, Джек Брус, Ерик Клептън, Марк Нопфлър, Робърт Плант, „Бед Къмпъни“, „Муди Блус“, Том Пети, Брайън Фери, Фиш, „Канзас“, „Чикаго“ или нещо такова... „Ще ме обичаш ли и през декември така, както ме обичаш през май?“ – попита хрипкаво. Децата бяха обрали всички череши по дърветата, глухарче не бе останало по стъблата, вятърът беше стихнал и се чуваше само учестеното дишане на двама в тревата, из която безмълвно пълзяха насекоми. Светът потъмня, звуците стихнаха и бяхме в пещерата. Съблякохме се. Влязох вътре и стоях век; после ни омръзна. Трябваше да релаксираме. Релаксирахме удивително бързо. Бях отново вътре. И тя. И аз. След сто години се събудихме. Бяхме същите, но нямаше нужда от релаксация. Спаси ни пещерата... Искаше ми се да ѝ кажа: „Ще те обичам“. ... Срецу очите ми синееше екранът. Бях възбуден. Посегнах към поредната чаша. Хвърлих вътре две кубчета лед, които започнаха да пукат, щом ги залях с уиски. Не бях прибирал бутилката в хладилника. Бях свършен. Бях свършил. На екрана блесяха думите: „Спаси ни пещерата...“. Смятах, че са велики. Не бяха. В стаята светеше само екранът, срещу него бях седнал аз с чаша в ръка; потъвах в тъмнината, мислех, че бях обичал за последен път; маркирах текста и го изтрих. После изпих пиетието. В тъмното зад прозореца просветваха първите декемврийски снежинки. Скапаяк, дръж се, говорех си, докато триех с длани бузи. Хвани се в ръце. Тя гледа 86-годишен старец. Често стоят на верандата с изглед към морето. Тогава не чува телефона. Разполага със собствени помещения в озорната и пуста къща, телефон и екстри. Вече ми е изневерила,

но по ред причини не иска да го прави вече. Би я докарало до трелакомията. Днес може би и мен. Желая ме и иска да имаме дете. Не ме интересува с кого е спала през тези четири години. Желяя я и искам син от нея. Това искам мъжете. Един малък и пиклив син. И любовта ѝ. Нищо друго...

90s

Бирата беше наливна и госта добра. Заг бара сервираше собственикът. Отзад, заг прозореца за поръчки, прислужваше млада жена. Когато излизаше от страничната врата, фиксирах краката ѝ – бяха добри, не хилави, но не и дебели; когато „Силвър краун“-ът се завърташе към нея, полаата ѝ откриваше бели бикини, а аз пристисках колене.

Не ми се ставаше. Готвачката беше хубава като мадона. Левантийски тип. Сигурно имаше дете или две деца. Пиех втората си бира бавно, като боза. Исках да ѝ кажа нещо. Вместо мен радио TNN гдънееше. Очите ми изтичаха.

Тогава се досетих, че трябва да привърша ръкописа си върху компютъра. Чакаше от госта време. Бях го писал в продължение на десет години.

Готвачката смени приятеля и заразtreбва масите. Когато спря до мен, ме изгледа изпитващо. Разбирах я, и тя мен. Въртеше се като котка наоколо, без да се катери по масите...

– Голямо гадже си! – казах аз.

– Знам – отвърна ми тя. – Но полза никаква.

Почудих се дали да се държа като тираджия, или интелегент-олигофрен, което беше по-близо до истината. Лафеше ѝ се, а бач в момента нямаше.

– Седни до мен – поканих я аз. Тя седна и се опита да прикрие бикините си с остатъците от полата. Прекарах пръсти по коляното ѝ. В заведението нямаше хора. Натиснах капачката ѝ, но тя спря ръката ми. Загържа я върху капачката. Не беше голяма, беше като изваяна и се движеше под пръстите ми сама.

– Остави – рече тя. – Няма смисъл.

– Няма – казах.

– Гледат ни.

– Майната им.

Бяха влезли двама шофьори. Наредиха се на бара, а тя стана и хукна. Наистина нямаше смисъл. Отпих от бирата. Слънцето се беше покатерило върху фабриката, но тя не стана по-красива. Отвратителна беше. И бира вече не ми се пиеше.

– О'кей. Тръгвам – протегнах се през мазния плот на бара и хванах ръката ѝ. Приблжих я до устните си и я целунах. Миришеше на кухня, на готвено, беше вкусна... Ухапах я леко. – Чао!

А Гарбарек ти разказва израта

От известно време наблюдавам огромната паяжина в ъгъла на коптора; паякът унищожава летящите твари и пуска сухите им тела върху тонколоната. Купчината я покрива постепенно, шумът отвън и отвътре отслабва, аз отварям хладилника, вадя ледена сода и джин, наливам си, отпивам. Потен съм, целият свят се пържи. Обичам август, потта, слънцето, което не можеш да изгонии до късно зад обраслите с гори хълмове на запад, Майлс Дейвис и пълните с разголенни знойни жени улици.

Тогава през отворената балконска врата налитат асоциации и пускам сакса на Ян Гарбарек. Алтернативният сакс на норвежеца ги приласкава и те лягат в краката ми – *дванайсет луни*. Денят е капут, а Гарбарек ти разказва играта, докато броя пачките върху масата. Ставам и наливам сода в джина, хвърлям в чашата кубче лед и течността шулва. Тъна в благополучие. Някой чука силно по вратата.

– Да – казвам. – Влизай. – Продължавам да пия, без да се обръщам. Тогава главата ми избухва. С периферното си зрение виждам летящата си чаша и докато падам, обирам с буза прахта от елегантен женски чепик. Двама са. Мъж и жена. Боже – богиня, ако върху раменете ми не беше този Чернобил – минута след... – О'кей – чувам. – Отвори очи. Страх ме е. Чернобилът ми клопочи и въпреки това моля:

– Искам да си допия чашата, моля.

Виждам я цяла и празна, паркирана до библиотеката.

– Налей му! – мучи мутра зад гърба ми.

Тулът ме сърби. – Капни и на мен.

Пиехме разрежения джин като бира.

Мъжът стана и въртна ключа в бравата.

После се разход. Не беше като на ребло на Пако Рабан. Пако не пуска мутри на подиума.

– Това какво е? – пита той след като е наврял мутрата си в дисплея на компютъра.

– Там пише – казвам.

Не бях виждал мутра да ме чете. Таз прочете текста до „... а Гарбарек ти

разказва играта“, след което изрече:

– Продължаваме разказа. О'кей?

– О'кей – отвърнах. – Само че моят текст

не е за сцена...

Избухнах... Главата ми изчезна някъде, а

когато я напипах с две ръце, беше късно...

Двамата седяха насреща ми ухилени, с куп

пари на масичката помежду им. Моите

мангизи. Върху купчината лежеше желязо

с насочено срещу мен дуло и вдигнат

предпазител. Бях потен като пор през

август. Течах... Тогава телефонът грънна.

– ...? – попитах с поглед.

– Вдигай и внимавай – рече мутрата, след

което придърпа парите и желязото към

себе си.

– Да, моля... – отсреща гишаха. – Моля?

След пет минути? Не-е, не съм готов... А и

толкова пари... – отсреща вече не гишаха и

телефонът успокоено запука.

Мутрата еректира цял, а мацката скочи

върху стройните си колони.

– Затвориха – казах.

– Оправи го и духваме – мутрата се надига тежко.

Но аз съм чевърст. Грабвам ютията и се

мъча да ликвидирам сценария с хепиенд:

двамата се надбягват по стълбището

надолу към колата си.

Знам го: финалът е отворен, „тревата“

е на пазара, парите са у мен и имам

достатъчно време да послушам сакса на

Ян Гарбарек, който ти разказва играта с

Twelve Moons... Засега.

Умирай трудно 7

... В Йелоустоун вали рядко. Обикновено дежурният синоптик обявява, че „ще има превалявания с разкъсвания на облачността в отделни райони, като в някои ще бъде слънчево, а в други облачно, ще духа вятър от североизток, който в следобедните часове ще смени посоката си, а температурите ще останат непроменени“, и обикновено познаваше. Нямаше как да не познае, защото това беше небеизвестният синоптик Минчоу, който имаше 1/3 шошонска кръв и

ползваше народното календарче на племето, издадено фототипно. Например обобщените му прогнози съдържаха ценна информация от рода: „Дъждовна Марта – кишовно лято“, „Топъл Малък Сечко – студен Великден“ или „Каквото е времето по Нова година, таквози ще бъде през целия месец“, или „Скреж през януари – цял през март“... Разбира се, дежурният синоптик съобщаваше и други, по-важни обобщени прогнози: „Студена зима – горещо лято“, но най-мразеше прогнозата: „Черна зима – сухи бъчви“. След подобно съобщение цялото население на Йелоустоун потъваше в дълбока скръб, над салуна се издигаше черно знаме, а националният флаг над кметството се свалеше наполовина. Сър Арсоу изчезваше за цяла седмица незнайно къде, а когато се появяше, потичаше нова партида разводнено уиски с коригирана цена. В тези тежки дни населението консумираше метилова *Дива коза* без лед и всякакви претенции.

Точно в един такъв ден, напук на дежурната прогноза присветна, гръмна тук и там и не след дълго заваля. В предаването на местната радиостанция „След всички“ дежурният синоптик Минчоу бе принуден да се коригира, заеквайки: „Като заваля, че цяла неделя...“ Нейсе. Скука до побъркване. Хората пиеха парцуца в салуна и бистреха политиката, бабите плетяха вълнени чорапи, а вдовиците и разведените нагъваха бяло сладко с шошонско орехче и клокареха. Вечер, когато се приберяха, лягаха пред телевизорите, прецтраквах програми, гръпваха метилов алкохол и правеха удиотчета и олигофренчета. Дори

жълтата преса дremеше – нямаше нищо за предъвкване. Белият баща си отиде махмурлия, О'Дзироу беше освободен от терористите срещу крупна сума куцари. И най-страшното – Мак Гестоу се бе покрил някъде и ни вест, ни кост.

И сарджънт Майкъл бе останал на сухо. Правеше кубик по цял ден в кабинета си, вдигнал крака до телефона, който мълчеше като шошон по време на разпит, и ставаше само да си долее *Джак Даниълс* или да си купи поредната кутия *Гейнсбъро*.

Беше сменил *Ударник* III-то с *Гейнсбъро* и кашляше лошо. Сега излезе да глътне малко въздух, а всъщност да си вземе нова кутия „звездец за ковчега“, както се мъчеше да го сплаши брат Ангеларий. Тъкмо завиваше зад ъгъла на „Йелоу банк“ и чу нестройна стрелба. Изведнъж изскочиха десет бандита с бикини на главите и се шумунаха през задния вход. Майкъл се съблече по потник, приближи се безшумно отзад и удари един парен чука на последния бандит. Когато той се свлече на земята, Майк му отне оръжието, огледа се за свидетели и го застреля от упор. После се покатери на покрива и продължи да стреля на поразия. Пред входа на банката припряно се мотаеха Абу Киряк, Стефенсън и Манулеску, като изчакваха удобен момент да заловят обирджииите. Майк продължаваше да стреля отгоре неуморно.

Тогава някой извика:

– Майк, пази се!

И друг:

– Умирай трудно, Майк!

Сарджънтът се обърна и застреля още един бандит, който се прекатури и омаза паважа с червено. Долу младата булка на Майк хапеше устни и мълвеше:

– Той ще умре само в краен случай...

След последните думи отделиението на сарджънта се посвъзе и пое по стълпалата. До асансьора падна Абу Киряк, тежко ранен в рамото. По-нагоре трупяса един бандит, цял обял в кръв. Шерифът О'Дзироу се обърна към жената на Майкъл:

– Остана само един...

Но бяха двама. Те се качиха на покрива, за да ликвидират Майк, който предвидливо скочи и се самоуби...

На погребението беше дошъл шерифът и тогава жената на сарджънта отрони:

– Той умря сам...

– Права сте...

Фотографията

Всеки петък след работа сядаха на една и съща маса и вечеряха. Срещу тях висеше стара черно-бяла фотография. В дървена рамка, фотография отпреди 50-60 години. Един старец с накривен калпак, седнал по турски на пода до ниска софра, върху която се вижда само хляб, лук (или чесън) и лъжица със сол, и нагъва нещо; в устата му са пълнати палеца, показалеца и средния пръст на лявата ръка. – Жесток е – каза той. – Виж как лакомо нагъва хляба. – Не е жесток. Просто е гладен. Мисля дори, че има нещо нежно в израза му – отвърна тя. – Боже, нежно, та той си е жив канибал. Погледни го, ще си изяде ръката. – Просто е гладен. Уморен е. Седнал е

след работа да хапне малко, каквото има. Сигурно е вдовец. Нищо повече.

– Мисля, че не си права. Помниш ли по време на гладните години в сталинска Русия, на Юг. Е, неговият глад ми напомня канибализма на онези мъжици.

– Не се майтапи с тия работи. Сред тия мъжици е имало и потомци на някогашните българи-преселници.

– Гладът е като секса – първосигнални и интернационални са. От тях спасение няма.

Механата се пълнеше бавно в празничната вечер. Беше малка, стара, оригинална механа, останала почти непокрътната през десетилетията. Кухнята ѝ беше превъзходна. Вътрешната стена представляваше скален масив от пода до тавана, който леко се врязваше в основното помещение. Напомняше на умален фрагмент от Белоградчишките скали. На една от скалите висеше фотографията с ядката, а масата им беше срещу нея.

– А не мислиш ли, че той просто си чисти зъбите? – попита тя. – Точно по този начин човек пъха трите си пръста навътре в устата, а главата му е изкривена леко наляво. И не е задължително да е вдовец...

Започвам

Започвам. Отначало. Основата. Корена. Зародиша. Първоизточника. Произхода. Зараждането. Род. Родина. Потекло. Мотив. Причина. Идея. Увод. Зора. Начало. „В началото Бог създаде небето и земята.“ И оная „библейски“ филм „In The Beginning“/ „В началото“ на Джон Хюстън... Или оная турска сапунка „Край или начало“ от 2013 г. („Приятелю, днес е финалът на „Край или начало“... Ще ви липсва ли филма?“... „Дали Селим ще се измъкне? Ще бъде ли отново със семейството си?“). Боже!

Докато пишех, понякога плачех. Говорим, разбира се, за т.нар. „емоционален“ плач (роненето на слъзи обикновено), не за оная странна физическа реакция на тялото, когато омото ни изхвърля влязла в него частица или действа като лубрикант. Понякога плачех ей така, докато слушах музика: *Midnight* на „Coldplay“; или *See You Soon*, или *Fly On*, няма значение. Най-често след *Mother* на „Pink Floyd“. И винаги, когато ме напусне близък човек. Всички плачем, понякога тихо, после шумно, покъртващо. Тогава не мислим. Сигурно чрез сълзите си освобождаваме тялото от стреса. Или причината е сходна с тази, поради която се изчервяваме. Или чрез плача подаваме естествен сигнал на останалите хора, че сме тъжни, че нещо не е в ред. И съответно, със замъглено от сълзите зрение, ставаме беззащитни, уязвими, като очакваме съжаление и помощ. Ето как плачът пооцрява комуникацията и дори шансът ни за оцеляване. Но какво ли значи това само по себе си? И все пак всички *започваме* някакви неща. („Дали ще е скайп или фейсбук, чатът винаги започва с тъпото: Здр ко пр? :(“) Други *завършват*. Аз пиша, докато свършвам.

Редактор на страницата
КАМЕЛИЯ НИКОЛОВА

Сцена

С особен интерес протичат всички юбилеи. Те така са орисани – да събират погледите в себе си, защото отварят време за равностетка, размисли и, разбира се, безкрайно много срещи. И докато порталът във времето е отворен, можеш да преминаваш неограничен брой пъти от света на реалното в света на анимацията, на театъра и куклите без това на всяка цена да е оптическа илюзия. Такъв един портал беше отворен между 24 и 29 септември 2017 г. в Стара Загора, където се проведе 10-ото юбилейно издание на Международния куклено-театрален фестивал за възрастни „Пиеро“. Театралното биенале е единственото по рода си у нас, което е строго профилирано в представянето на куклен театър за възрастни, което го прави уникално във фестивалната мрежа в България. Това е и една от причините за втора поредна година да бъде носител на EFFE label 2017/2018 на Европейската фестивална организация за значимост в семейството на европейските фестивали. Впрочем 2017 г. е двойно юбилейна за куклениците от Стара Загора. От една страна фестивалът, а от друга – навършват се 60 години от създаването на Държавния куклен театър в Стара Загора. Една институция, която през последните години е водеща в кукления театър – с множество силни спектакли за деца и възрастни, национални и международни награди. Затова и не е изненада случването на този форум именно там вече десет години.

Ако се фокусираме върху фестивала, следва да отбележим няколко неща. На първо място това е програмата. Както винаги, тя включи в себе си конкурсна част, в която участие взеха 9 спектакъла от България, Чехия, Франция, Испания, Холандия и Русия. Всички те се състезаваха за голямата награда – статуетката „Пиеро“ на скулптора Емил Иванов. Българските представления в тази конкурсна част бяха най-много. Сред тях се нареди и спектакълът на Пловдивския куклен театър **„Дама Пика“** – постановка на Веселка Кунчева. Спектакъл, който провокира цялата театрална гилдия още с излизането си, заради дълбочината, с която е развита повестта на Пушкин, заради силната и емоционална изгра на актьорите и заразителното присъствие на Пламен Димов в ролята на Герман, и не на последно място, заради музикалната картина на Христо Намлиев и хореографията на Стефан Витанов, която превръща представлението в една кинетична скулптура, постоянно променяща се в пространството. Другият български спектакъл – **„Аз, душата“** на Център за изкуствата „За Родопите“ – Бостина, е моноспектакъл на Десислава Минчева-Тодорова, която пресъздава терзанията на една човешка душа, успяла да се измъкне от кошмарното си съжителство с недодяланото тяло, което обитава, но след мизове на просветление решава да се върне отново в него и да му даде втори шанс. Текстът е авторски на Петър Тодоров, който е и режисьор на спектакъла.

„Оптимически илюзии (Цирк)“ по Даниел Хармс, Михаил Булгаков и Юлиан Тувим в адаптация и режисура на Катя Петрова беше следващото предложение в селекцията на юбилейния фестивал. Актьорите, повечето от които имат своето общо кино с друг проект – „Семейство Замза“, представят един некласически модел на цирк. Съставен от отделни етюди (циркови номера), във всеки от които виждаме как артистите жонглират със собствените си мисли и мислите на хората и как понякога, когато разгловиш човек на съставните

Десет пъти Пиеро

му части и опиташ след това да ги събереш – те не съвпадат. Американският мюзикъл, носител на 3 награди „Тони“ – **„Авеню Q“** на Столичния куклен театър беше последното българско предложение в конкурсната програма. Забавният мюзикъл се спира на всички чувствителни за българското (и не само) общество теми като ги разглежда с едно особено чувство за хумор. Расизъм, ксенофобия, гей-общество и порно индустрия – всичко това е подложено на добронамерена шега, след която зрителите следва да преодолеят предразсъдъците си и да приемат различията, които са част от ценностната система на американската демокрация. Международното присъствие на фестивала включваше компании със световна слава. Сред тях най-известна неминуемо остава театралната компания „Philippe Genty“ от Париж. **„Одисея с лопата“** е заглавието, което актьорите на Филип Жантий – Ернан Боне, Антоан Малфет и Йоанел Спратман изиграха пред старозагорската публика. Базирано на мита за Одисей и неговото пътуване, в характерния за тази компания стил, *театър на предмета*, спектакълът беше изигран с един турбушон и малък реквизит, който, разположен върху лазурно синьо море (от алуминиево фолио) и други подръчни материали, изминаваше дългия път към Итака от единия край на масата до другия с много хумор и актьорски импровизации.

„Екзубия“ на холандския театър „Magisch theatre“ от Маастрихт показа един интересен театрален спектакъл за търсенето на нашите вътрешни способности и ограничения. Останала леко в полето на абстрактното, идеята на Шарлот Пйойк-Йоолен потърси начина, чрез който да покаже началото на сътворението, тела в космоса или безкрайното пространство, в което ние не сме последната брънка на еволюцията. Руското присъствие на тазгодишния фестивал е Санктпетербургския театър „Karlsou Haus“ със спектакъла **„Ваня. Приказка за Ваня и енигматичната руска душа“**. Представлението, което е моноспектакъл на актьора Михаил Шеломенцев, разказва историята на Ваня, според когото някъде около нас, близко или далеч, трябва да съществува дракон, който ако не съществува трябва да бъде измислен, тъй като с кого в противен случай ще се бием? А очевидно, че в днешния свят са ни нужни герои, иначе кой ще ни помага и ще ни спасява дори и в приказките? Е, Ваня се заема с тази задача в постановката на Алексей Лелявски. Интересна тук е работата на художника Александър Вахрамеев, който изгражда целия свят на героя от малки куклички и развива действието върху една театрална шикма, в която актьор и персонаж битуват заедно. Най-силното чуждестранно представление сякаш остана чешкият спектакъл **„KAR/REPASS“** на Fekete Seretlek и Studio Damuza от Прага. Изключително интерактивен, съчетаващ в себе си музика, кабаре и театър на обекта, той буквално завладя зрителите с динамиката на разказа, с музикалните партитури и професионализма, с който актьорите-музиканти анимираха предметите. Базиран на мотиви от „Анна Каренина“, спектакълът говори за живота и смъртта – вечни теми на руската класика, като между всеки от разказите се вмъква по една композиция на акордеон, тромпет, цигулка или виолончело. Не по-малко интересна беше и паралелната програма. Тя освен спектакли включи и много други събития, които гостите на „Пиеро“ можеха да проследят по време на фестивалната седмица. Сред тях се нареди панорамата на българската анимация, разделена в два дни. Първият, посветен на **Теодор Ушев** – по-известен у нас с номинирания за „Оскар“ филм „Сляпата Вайша“, представи панорама на анимации, в които той е сценарист, режисьор или техен автор. Втората витрина показа нова българска анимация, измежду която филмът **„Баба“** на Роза Колчагова зае централно място в сърцата

Дама Пика“ на Веселка Кунчева и Куклен театър-Пловдив – GRAND PRIX за режисура и за най-добър спектакъл. Сн. Гургана Димитрова

на зрителите. Изложбата **„60 години старозагорско куклено изкуство“** с куратор Силва Бъчварова пък показа най-интересните постижения в куклената сценография в града под липите, събирайки в градската галерия кукли, скици, сценографски проекти, фотографии и плакати от емблематични спектакли на театъра от 1957 г. до днес. Изложба накити на **Христо Златев**, на керамика на **Франциско Едуардо Планас Абарка** и на пластика на **Радислав Тодоров-Палаза** бяха също част от паралелната програма, която можеше да се види по време на целия фестивал. Силни акценти бяха двата концерта – на бандата на Fekete Seretlek, които импровизираха на живо в лятната градина на театъра и на Малко театро – Будапеща, чийто концерт-спектакъл, носещ името „Сърцецо на динята“ премина под звуците на китара, тамбура, вокал, флейти и перкусии на античната улица в Регионалния исторически музей. Уличният куклен театър „Мале-мале“ пък се погрижиха за най-младата аудитория със спектаклите им на открито – **„Сапунени балони“**, **„Концертът на куклите“** и **„Приключения в делфинариума“**. Особен резонанс предизвика **„Стенд ъп мъплетс шоу“**–то на софийския театър „Корсар“ и **„Театралния концерт“** на абсолвентите по „Актьорство за куклен театър“ в НАТФИЗ. За всички театри, дошли на фестивала, най-важни си останаха наградите. Международното жури, включващо Франк Бернхардт – художествен директор на кукления театър в Магдебург, Германия, Йелена Ситар Цветко – художествен ръководител на кукления театър в Любляна, Словения, сценографът Силва Бъчварова, композиторът Нелко Коларов и председателят на журито – театроведът Светла Бенева определи следните награди: за *експериментални и нови форми*, за *музика* и наградата на *младата театрална критика* на спектакъла „KAR/REPASS“ на Fekete Seretlek и Studio Damuza от Чехия; за *женска роля* на Десислава Минчева-Тодорва за ролята ѝ в спектакъла „Аз, душата“; за *мъжка роля* на Хосе Антонио Пучадес за спектакъла „Нимио: Малки истории, разказани с ръце“ на испанската компания „Zero en conducta“; за *сценография* на Александър Вахрамеев за спектакъла „Ваня. Приказка за Ваня и енигматичната руска душа“, а наградата за *режисура* и за *най-добър спектакъл* **GRAND PRIX** отиде при Веселка Кунчева и спектакъла **„Дама Пика“**. Проф. Жени Пашова пък беше наградена за *цялостен принос в развитието на кукленото изкуство*.

С поглед към следващото издание, участници, гости и жури се разделиха, за да се съберат отново през 2019, когато фестивалът ще покаже най-доброто от кукления театър за възрастни. Поне на всички така ни се иска да вярваме.

МИХАИЛ БАЙКОВ

70 години катедра „Сценография“ в НХА „Николай Павлович“

Тази година катедра „Сценография“ в НХА отбелязва своята 70-та кръгла годишнина. По този повод на 11.10.2017 г. в галерия „Академия“ ще бъде открита изложба на преподавателите, и студентите от специалността. В нея почетно място е отделено на основателя проф. Иван Пенков и преподавателите допринесли за развитието на катедрата през годините. Експозицията включва и произведения на утвърдени сценографи – възпитаници на катедрата от последните две десетилетия. Като част от програмата на честването на 16.10.2017, в галерия „Академия“, ще се проведе научна конференция под надслов: „Актуални тенденции в съвременната сценография. Отражения в образованието по сценография“, която ще изследва новите естетически и технологични развития в изкуството и практиката на художника на сцената и екрана и предизвикателствата, които те поставят пред образованието. На 18.10.2017, отново в галерия „Академия“ ще бъде представена книгата на проф. д-р Васил Рокоманов – „История на сценографията“.

Началото на специалност „Сценография“ е поставено от Дечко Узунов, който през 1932 г. оглавява ателието за декоративни изкуства в НХА и кани Иван Пенков да води дисциплината „Театрална декорация“. През 1947 г. е утвърдена самостоятелна катедра „Сценография“ с ръководител проф. Пенков. Привлечени са като преподаватели и известните театрални специалисти арх. Георги Трендафилов и костюмографът Венера Наследникова. През 1955 г., ръководството на катедрата е поето от проф. Георги Каракашев. През следващите три десетилетия проф. Асен Стойчев, доц. Николай Николов, проф. Мария Трендафилова, ст. преподавател Емил Костов, привнасят в образователния процес актуални за времето, нови естетически и технологични подходи. Важна роля в прокарването на авангардни тенденции от европейската сценография има проф. Асен Стойчев, специализирал в Академията за драматично изкуство в Прага, а по-късно и проф. Красимир Вълканов, специализирал в Полша и Белгия. През 80-те години ръководството на катедрата е поето от един от най-ярките български сценографи, проф. Георги Иванов, автор на много значими за историята на

българския театър сценографски реализации. По негово инициатиба и ръководство през 90-те е извършена цялостна реформа в учебните планове и програми като много важно място в тях заема цялостно нов раздел, включващ компютърно 3D проектиране, анимация, видеодизайн, сценография за кино. През учебната 2017/18 катедрата обучава 33-ма студенти в ОКС бакалавър, 19 магистри в магистърските програми към специалността и 2-ма докторанти. Ежегодно проекти на студенти участват в национални и международни форуми, конкурси и изложби, театрални спектакли и събития, а дипломни работи биват отличавани с престижни награди и отличия. В настоящия момент постоянният преподавателски състав включва изявени български сценографи и художници, активно работещи в страната и в чужбина: проф. Красимир Вълканов, проф. Светослав Кокалов (ректор на НХА от 2007 до 2015), проф.д-р Васил Рокоманов, проф. д-р Маня Вапцарова, гл.ас.д-р Розина Макавеева, гл.ас. арх. д-р Стефан Минчев. Ръководител на катедрата е доц. Марина Райчинова.

Балет от класа

Йоана Мирчева

Пичове, знаете какво казват жените. Че мъжете, които танцуват добре, са адски секси. Е да, ама нека пък аз ви кажа нещо. Мъжете, които танцуват добре, минават през мноооого ебавки, когато още в шести клас развълнуваната им майка ги записва в балетното училище и те трябва да обяснят на всички съученици от 56-о в „Люлин“, които правят бийтбокс и слушат Керанов, защо напускат класа.

Поне такъв беше случаят на Самуил, който беше наречен „педал“ за първи път в живота си, след третия час по математика през последната седмица, преди да се премести в новото училище. Досега момчетата му казваха Сами, изведнъж стана Саманта. Момчетата, които го харесваха и му пишеха бележки в междучасията, рязко се отдръпнаха. Той вече не беше от „генгста кръто“ на Нуки, Димо Люспата и Фичо и куул-статусът му се срина за няколко математически уравнения време. Сами не знаеше как ще издържи и ден повече, особено след като през голямото междучасие, доскоро най-добрият му приятел Нуки, го предизвика на брейк батъл пред всички.

— Уо, балетистчето, you wannabattle? — изкрънка с мутуралия си глас Нуки и звучеше като развалена хармоника.

— Кво каза? — раздразни се Сами

— English, mother fucker, do you speak it? — годаге този досадник Димо Люспата и Сами си гаде сметка, че ни-ко-га не го е харесвал. Заучил некви реплики на английски, но пише „гъз“ със „с“.

Сами се поколеба за миг какво да направи. Ако откаже, ще отприщи вълна от подигравки на тема хомосексуални наклонности, които в тази специфична възраст са най-обидното и непреодолимо нещо на света. Не беше времето и мястото да се защитава и да обяснява, че „пляска дефина“ по 3-4 пъти на ден, и то винаги на снимки на огромни цици. Но от друга страна, ако приеме предизвикателството, няма да има добър изход за него. Щяха да му кажат, че танцува зле, което щеше да е вярно, защото истината е, че брейкът не му беше нито от силните, нито от любимите неща.

Всъщност в тази една секунда за размисъл дойде и най-голямото откровение на Сами за самия него. Мразеше rap! Rap, всичките му производни, графити-мафити, рими, батъли, еднообразен бийт, без изявен припев, татуировки на лицето, разговори за умрели легенди, да нарича момичетата „кучки“, говорене на „брат“, „копеле“ и „you know what I’m saying“, брейкът го изнервяше, смъкнатите грехи също.

Досега Сами се правеше, че тези неща го кефят, само за да се впише в общата вълна. Но истината беше, че още на 10 години гледа по телевизията откъс от някакъв балет и просто се препарира пред екрана. Разбираше всичко, без да разбира нищо. Усещаше с тялото си всяко движение на балерините, опияни се от всички сребристи, тънки тела, които рисуваха картини по сцената, а когато се появи мъж балетист и пое в ръцете си тези неземни същества, Сами вече знаеше, че иска един ден да бъде този мъж.

Но идваше по-важният момент – да се разбере дали може. Сподели на майка си, която изпадна в див възторг, че синът ѝ не желае да става рап звезда, а се е увлякъл по едно високо и неразбираемо дори за нея изкуство, ей тук, насред панелката в „Люлин“ седма част. Не ѝ трябваше нищо повече, за да действа скорострелно и още на следващата седмица го заведе при танцов учител, който да провери координацията му, чувството за ритъм, физическите данни. Специалистът беше очарован от Сами и посъветва час по-скоро да бъде преместен в балетното, докато тялото му още се променя и може да издържи убийствените репетиции, които предстоят. И да започне да се готви всяка седмица при него.

Когато Сами сподели на майка си, не вярваше, че това ще доведе до такива драстични промени. Мислеше си, че „много харесвам балет, искам да танцувам“, ще ѝ звучи като „харесва ми тази песен, искам фъстъци“. А то какво стана? Стои като истукан насред училищния двор, вече се е събрала тълпа, Нуки се пъчи самоуверено като петел и очаква да излезе победител, независимо какво ще стане.

— Ти па щото само тва си знаеш да танцуваш! – подмята Сами и наоколо се чува едно закачливо „ооооо“ от тълпата, която очаква отговор от Нуки.

— Е, не мога балет, сто про! Тва е само за кучки... и за тебе, педалче!

Бурен смях. Точно зад Нуки, освен антуража поддръжници, стоеше и гаджето на Нуки от цели 3 седмици – супер готината Миа, която в гимназията ще се замисли върху причините и мотивацията си за сгаджосване с Нуки и ще осъзнае, че е било само и единствено защото в този въпросен срок той се е волил

най-готиният в училището според всички. И тя, като най-яката, трябваше да затвърди своите позиции и да прави каквото се очаква от нея. А именно – да има това, което всички останали искат.

В този момент обаче тя погледна гаджето си с кисела физиономия и супер много му се издразни. Не стига, че този бастун стана по-готин, заради нея, ами ще говори за „кучки“ и ще се прави на оборотен. Тя също се нервеше на тази псевдогангстерия и далеч не искаше да бъде „my bitch“ за някого. Не искаше да прилича на Гери-Никола, не си падаше по Криско и тайно се удивляваше от този непознат и вълнуващ път, който Сами щеше да поеме и да отнесе със себе си единственото по-различно присъствие сред момчетата в училище. И тогава тя каза на висок глас:

— Нуки може брейк, Сами може балет. Не е честно така. Ако ще се състезавате, трябва да е в нов и за двамата танц.

Всички я погледнаха изненадано, а Нуки се обърна с изумена и разкривена физиономия.

— My bitch, ко праиш? Трябва да ми пазиш гърба! Щях да го размажа тоя!

Тя премигна кокетно с очи и се усмихна.

— Размажи го, де!

Миа застана в центъра на заформилия се кръг и заговори високо и спокойно, за да може всички, които не са разбрали, че е най-популярното момиче и става, каквото тя каже, окончателно да се светнат:

— Утре в голямото междучасие Нуки и Сами ще направят танцов батъл в непознат и за двамата музикален стил. Приемам предложения до края на деня какъв да бъде той. Аз ще донеса музиката, а вие ще гласувате, за да бъде честно и по-добрият танцъор да победи. Хайде сега, разотивайте се.

Всички шестокласници бяха във възторг. В училище, но и в живота има два типа хора: такива, които измислят неща, и такива, които само участват в тях. Миа винаги ще бъде от първия тип и точно затова беше очарователна. Защото, без сама да осъзнава как, нейното самочувствие идваше от едно дълбоко място на спокойствие и харесване на самата себе си, а не от грехите, косата ѝ или с колко момчета се е целувала. Сами се почувства облекчен, спасен и безнадеждно хлътнал по Миа. И всичко това за по-малко от минута. Не спа от вълнение цяла нощ, а на следващата сутрин се чуди сума време какво да облече, как да се държи и какво да направи с вече попорасналата си коса, която можеше да върже на малка опашка, но не го правеше, за да не го бъзикат.

Но това беше последният му ден в училище. Щеше да бъде себе си, защото никога повече нямаше да види нито един от тези анонимници, които щяха да му се смеят. Сложи официалния си костюм, който беше обличал само на погребението на кучето си и на концерта по пиано и цигулка, на който го заведе съвсем скоро учителят по балет. Пригладн косата си в небрежна опашка, а когато майка му го видя на вратата, ревна от вълнение колко е хубав.

— Какъв е поводът? – попита тя нежно

— Момиче, майка ми. Не досаждай.

Сами ѝ намизгна весело и излезе, а майка му едва не припадна от гордост, че 12-годишният ѝ син става истински мъж.

Истинският мъж вървеше като същински Джон Траволта по коридорите, с леко нацупени типично „люлински устенца“, присвист поглед и въртящ верижката си с ключове. Много ясно, че го спускаха от подигравки. Смехът обаче беше примесен с непризнато възхищение, че на Сами му стиска да се довлече по този безумен начин. И Миа се разсмя. Смя се, но не го изпускаше от поглед по коридорите. Докато не дойде голямото междучасие.

Частният ивент за шестокласници беше нараснал петорно и имаше ученици от всички класове, дошли да гледат сеур. Миа откри театрално състезанието като даже беше донесла някаква смешна статуетка. Включи телефона си към колонки и наду “Let’s twist again”. Тя очевидно се подиграваше и с двамата, гледаше ги с очакване и знаеше, че всички момчета са едни и същи и не искат да се излагат. Поне не доброволно. Учениците се заливаха от смях и също не вярваха, че някой ще се престраши. Нуки гледаше лошо, клатеше глава и облизваше устни, все едно е LL Cool J в компанията на Димо Люспата и Фичо, които пуфтяха.

И тогава Сами направи немислимото. Влезе в центъра на кръга и започна да се чекне в туист. Показа някои от пируетите в балета, които беше овладял, но като цяло танцуваше освободено, смешно и с усмивка, което приповдигна настроението на всички, които гледаха. Те започнаха също да се кълчат и да го окуражават. Миа гледаше с изненада. Сами се доближи до нея и ѝ подаде ръка. Нуки беше готов да се сбие.

— Това е танц за двама – каза Сами и в следващия момент двамата се лигавиха заедно пред все по-нарастващата тълпа, а накрая всички те избухнаха в аплодисменти. Миа погледна към Нуки. Той беше като препариран. Каза, че тва са „лайна“, „пълен булшит“ и „еба си слабото“. Чувстваше се унизен и знаеше, че точно тя е виновна той да се чувства по този начин. Знаеше и неизбежното – ще бъде зарязан до края на деня. Цялото това знаене избухна в едно рязко действие. Той отиде при Миа и я бутна грубо. Тя залитна и опитвайки се да не падне, се хвана за някакво дебеличко момче, което пък загубвайки баланс, удари с лакът Димо Люспата. Люспата не се замисли и се засили да го фрасне, но уцели само рамото му. Някой друг беше ударен и тълпата се раздвижи. Сами пъкмо се втурваше да помага на Миа, когато тя с боен вик се засили и се нахвърли върху Нуки. Той падна, покри лицето си с ръце, но това изобщо не я спираше да раздава плесници и удари по цялото му тяло. Сами се опита да я изтръгне, но само получи неволен удар по носа. Залитна назад, настъпи Фичо, на него само това му трябваше и раздаде кроше в корема на балетистчето. Сами се преви от болка и когато пак вдигна очи, не вярваше какво се случва. Всеки се биеше и се буташе с някой друг, даже по групи, без да е ясно каква е причината. Всичко му се видя на забавен каданс. С изразителни движения, виковете, разпилени коси и хвърчащи маратонки.

Усмихна се съвсем леко, дочу му се странна музика, извиреща някъде дълбоко от него, а останалите бяха като в танц, в балетна епична сцена и той беше в центъра ѝ. Изпрати се гордо, разпери ръци и издаде някакъв силен, неопределен звук. Между красък, пеене, еуфория или все едно са ти отрязали пръста на крака. Каквото и да беше, сепна всички и те спряха в замръзнали позиции. Нуки веднага видя своя шанс, надигна се, събра си приятелчетата и напусна, изплювайки се:

Балет от класа

от стр. 9

— Ти си чисто луд, човек! И тази истеричка е за лудницата! Малоумници!

Миа погледна към Сами. Той беше изпотен и рошав. Тя се задъхваше и се усмихваше. С готината си прическа на черта, големи кафяви очи и виден потенциал през блузката и другите очи някой ден да са супер. Погаде му статуетката, която вече беше счупена, защото е била използвана за оръжие.

— Първата от многото... — каза тя и предизвикателно му погаде оцелялото парче.

Той беше зашеметен, точно както му действаша балерините по телевизията. Пръстите им съвсем леко се докоснаха. Сякаш току-що си казваха някаква тайна без думи.

Миа още дълго щеше да излиза с неподходящи момчета, които да прави готини чрез себе си, докато осъзнае напълно какво момиче е тя. Сами щеше да стане страхотен балетист, да обикаля по турнета и да не може да си държи онази работа в гащите. Да стане като останалите професионални танцьори, които не танцуват много-много по клубове и барове, защото се смятат за по-добри от останалите.

Но сега, докато излизаше от това училище за последен път, стискайки най-ценната си награда и не изпускайки от поглед Миа, която го гледаше как си тръгва, подпряна на оградата, двамата изобщо не знаеха, че ще се срещнат пак. По-пораснали, по-различни и щяха пак да танцуват туист. Но дотогава има време. Ве cool, honey!

007

Никога досега не съм предполагала, че съм скучна. Не съм си го мислила, не съм се съмнявала, не ми е хрумвало даже. Приемах се за личност с абсолютно нормален социален живот. Но пълното осъзнаване на моята безинтересност дойде в мига, в който си сменех телефонния номер.

Случва ми се за първи път от години, но явно не само на мен, защото от момента на активирането започнаха да звънят и да търсят някоя си Джантова. Звучеше ми като фамилията на бабка, чиито бивши колежки си говорят с нея на второ име, но гласовете, които чувах през слушалката, далеч не напомняха набор 34-та година. Млади, мъжки, плътни, секси гласове. Женски, чувствени, изпълнени с нетърпение да разкажат някаква история и аз оставах не по-малко разочарована от тях самите, когато за пореден път ми се наложеше да кажа, че имат грешка.

Започнах да получавам и съобщения по всяко време на денонощието. Приятели от чужбина, които са в града и искат да я видят. Партита из столицата, където нейни приятели засичат Димо. Очевидно Джантова и Димо вече не са заедно, защото съобщенията изразяват възмущение от неговото поведение.

В течение на 2 седмици и доста интензивна комуникация, насочена към мистичната предишна собственичка на номер, който изриво завършва на 007, аз като начинаещ профайлър стигнах до извода, че „агент“ Джантова е някъде около 27 и 30-годишна. Предположих, че най-близките ѝ приятели няма как да не знаят новия ѝ номер, така че най-много да са се объркали да ми звънат по веднъж. Тоест всичко, което пристигаше към мен, беше от хора в периферията на познанствата ѝ, които обаче ми дават да разбере, че дори в покрайнините на живота ѝ е десетки пъти по-интересно от епицентъра на моя собствен.

Обсебих се от Джантова. Първоначално ме гразнеше, когато търсеха нея, сега като ми звънне непознат номер се гразня, че търсят мен. Приключвах набързо разговора, за да може да не дава заето, ако случайно някой пита за Джантова.

Добре, трябва да си призная, че направих няколко маневри, за да поддържам потока на информация. Отговорих на няколко съобщения. Опитах се да звучат максимално естествено, да не би да кажа нещо, което не е в нейния стил, в нейния речник. На кирилица ли пише, или на латиница? Слага ли много удивителни? Не, това е за тийнейджъри. Аз също съм между 27 и 30-годишна. Ще пиша, както си пиша. Ние с нея поне в това трябва да си приличаме.

Иначе разликите помежду ни все повече бълбукаха изпод цепчиците между копчетата и процепите на слушалката. Да, да, с по-стар телефон съм видимо. Убедена съм, че Джантова има съвсем нов

и комуникира по всички съществуващи месинджъри на земята. Аз работя на едно и също място от 10 години. Започнах като рецепционистка в един хотел и много прилежно и методично се издизнах до мениджър. Всички ми имат доверие, приятно е да се работи с мен, харесвам какво правя, защо сега ми се струва адски неинтересно? Ето, някакви подписали се като „крю-то Борчета“ я канят на голямо парти на планински спасители в Пампорово. Тя е била планински спасител, така ли? Не може ли да е била жертва и да са я спасили? Искам да знам! Освен това въпроси за курс по сърф също са адресирани към нея, търсеха я с международно обаждане от Катар във връзка със CV-то ѝ за работа на круизен кораб, както и от „Топлофикация“ за неплатени сметки.

Аз стоях като здрава скала, докато морето от непостоянния и хаосен живот на Джантова се блъскаше по ръбовете на моето ежедневие.

Не исках да съм тя! Това мога да ви го кажа със сигурност. Тогава защо воайорствах така брутално, ще ме попитате вие. Защо тази безплатна жена ми беше влязла под кожата? Ами, защото тя за мен беше всички избори, които аз не съм направила. Не нейните, моите си. Осъзнах колко възможности съм имала и аз самата, и как не съм им отдала нищо толкова време, нищо толкова значение.

Била съм уж мъдра и зряла в един куп ситуации, когато е трябвало да бъда филмирана, заблудена и нерешителна. И сега бях. Заедно с Джантова. Вместо нея.

Но в един момент, границата между наблюдател и участник рязко се разпадна. Една вечер, докато бях на работа, получих съобщение, което някак интуитивно разбрах, че е от Димо. То започваше с „Ваня“. И завършваше с място и час за среща, защото много иска да говорят за нещо.

Ваня. Сякаш на една сянка от дим изведнъж ѝ поникнаха ръце и крака и започна да има сърдечен ритъм. Оставаше само да придобие лице, затова веднага я потърсих във фейсбук. Разбира се, че няма никакви резултати. Моята 007 сто процента е в социалните мрежи с нещо измислено от нея. Например Angel Dust или Poison V или каквото и да е там подобно, което още повече да я увие във възторг от мен.

Така. Ето как стоят нещата. Тази среща е супер близо до хотела, в който работя. Мога да мина и да видя Димо. А може би и самата Джантова, ако той е разбрал, че тя си има нов номер и ѝ е писал там. А може да си свърша смяната, да се прибера, да опустоша 2 бутилки вино и утре да си се „прибера“ в моя живот след тежка нощ. Та аз не съм себе си, откакто започна тази телефонна грешка. Не ми се вижда с никого, не си говоря дълго по телефона. Аз също харесвам своите приятели! Да, всеки си има някакви си негови неща... семейства, у-а... и не са такива лепки като обкръжението на Джантова. Досадници! Аз поне от 5 години нямам такива незрели приятелки, които да ми пишат в 3 часа, че Димо е пиян на талпа и се държи тъпо. Моите ми говорят за сериозните си приятели, техните родители, експериментите им в кухнята и чат-пат в леглото. Това само като се видим по женски, ама това отдавна не е било. И аз искам да ми пише някакъв Матео на развален английски, че не е забравил, че се целувам страхотно, или да ми пристигат номера за потвърждение за поръчки от секшоп на стойност 200 лева. Не, това последното може и да не искам съвсем, но така ге.

Ядосана съм! Изключително съм ядосана, че позових на

тази Джантова да ме разсее така. Нея очевидно „вятър я вее на бял кон“ и кой знае къде се намира сега, че не може да си овладее познатите. Сигурно плува с акули някъде. Да я изядат дано. И се целува с някой сърф учител. Дано се целува гадно! Отивам да видя Димо, защото, без да го познавам, вече съм на негова страна. И той е пострадал като мен, даже доста повече, защото те е виждал, Джантова. И е бил в живота ти, който не носи никаква стабилност! Как да не се напие после! Убедена съм, че ти е предложил брак примерно и ти си казала „да“, но после си казала „не“, пък после пак „да“, а накрая той не е знаел вече какво иска...

Спирам с този тайфун от мисли, защото съм в заведението. Оглеждам се. Търся самотен и привлекателен мъж. Така съм си го измислила. Изпивам един джин с тоник да се отпусна, но няма даже кого да шпионирам. Всички са по двойки, тройки, компании. Получавам съобщение. *По-добре да не идвам. Пак ще кажеш, че съм глупак и с право. Но поне в глупостта си знам, че искам някой, когото да обичам, а не някой като теб, от който постоянно да се опитвам да не изоставам. Пази се.*

Не знам какво се надига в мен, но изискваше още два джина. Сякаш го е казал на мен, сякаш това съм аз, не знам коя съм вече и съвсем щях да изперкам в онзи момент, когато най-присъстващото и неизречено име беше казано на глас, но не от мен, а от бармана на жена, излизаща от вътрешно помещение: „Джантова, дойдоха хора на пета маса“. Ококорих очи, но сякаш вратът ми замръзна. Искам да се обърна и да я видя, но все едно съм се схванала. Втори опит – напредък с няколко милиметра. Виждам я само с периферията. Знам, че е тя, няма как да не е тя. Обръща се с гръб, носейки менютата към масата и чак тогава намерих сили да погледна. Средно висока, с едри бедра и женствена походка. Тъмна коса, вързана на опашка. Заговаря се с клиентите и аз използвам момента да си тръгна.

За части от секундата осъзнавам, че висок и привлекателен мъж всъщност е барманът, който ми се усмихва и казва, че джиновете са от заведението. Аз вече си обличам припряно якето, но си плащам. Поредната или последната ситуация, която ще изпусна? Зряло, мъдро и напълно осъзнато.

Вървя забързано по улицата и дишам учестено. Какво прави тя като сервитьорка в този бар? Аз я бях пратила на някой остров, но всъщност тя е тук. На континента. Оставила вълнуващото ѝ минало да преследва мен през стария ѝ номер.

Затова не исках да виждам лицето ѝ. Не искам да знам, че не е на 27 и че вече има бръчки около очите. Така тя ще остане такава, каквато и Димо не е успял да я улови някога. Без адрес, с неплатени сметки и куп хора, които искат да се закачат за вълната. А вълната си почива, разбита в залива на „нормалния живот“, и е оставила само едно 007 да напомня за нея.

На следващия ден си сменех номера. Излязох с моите приятели и водех моите разговори. Бях на моята работа и се возих по моите спирки с метрото. Знаех къде е тя и исках да изчакам поне 2 месеца преди да отида отново, за да видя, че я няма и че вече не работи там. Зарадвах се. 007 пак беше някъде в акция. Или поне се надявах. И този път позволих на бармана да ме почерпи с джин.

Някои нощи са митични чудовища

Рени Янкова

Някои нощи са безкрайни, оплитат ефирното тяло на илюзиите около китките ни, а дъхът им рисува със скреж по стъпалата. Това беше една от онези нощи. Кара внимателно слуша равномерните вдишвания и издишвания на Ава, опитва се да ги вплете в мислите си за утре, в деня след утре, в някаква карта на общото им бъдеще, но цветовете непрекъснато ѝ убягват. Мелодията се процежда за миг, после изсхва като нежно водорасло на лятното слънце. Някои нощи са митични чудовища, които изплуват от дълбините и идват, за да погълнат всеки опит за съпротива. Кара се опитва да извика в ума си гледки от Рим, където тя и Ава се разхождаха и се влюбваха в омагьосаното сияние на фонтаните и забързаните нощни площади. Споменът бавно изплува в пастелните аромати на свечеряването. Площад „Испания“ с широкото стълбище в обятията на града. Нежната преходност на лилавите и бели цветя, чиято единствена цел е да убеждават, че вечността е възможна – тук, на тази стълба, в този залез. Ава се изкачва по широкото стълбище, изгубва се между хората, после оранжевата ѝ риза се мярва за миг в тъплатата близо до върха. Нещо у Кара проскърца, някаква врата хлопва в главата ѝ и подплашва ниско крещащите гълъби. Тя се затичва нагоре, разбутва с ръце туристите, докато очите ѝ опипват всеки сантиметър от огромното мраморно тяло. Накрая открива Ава, подпряла се е на една ръка, а краката ѝ напомнят на ненужната опашка на русалка след внезапен отлив. Един японец проत्याга ръка към Ава и краката ѝ се разплитат. Докато Кара стигне до нея, Ава вече изтупва испанското стълбище от себе си. С Кара дълго се смеят – да паднеш на Испанските стълби, толкова нелепо.

Синьото на едно студено море

Докато споменът се огъва в очите на Кара и чертае диагонали на отминалите дни, някъде в умореното ѝ съзнание белите стълби се пропукват, вятърът разнася прахта, докато не остава само равен, пестълив площад. Споменът изледнява сякаш е нарушван с акварел, линиите поемат в нови посоки и намират нови пресечни точки, всеки обект се задвижва около собствената си ос, докато картината се разпада в полумрака на собствения си първичен хаос. Няма заведения, магазини, туристи, няма стълбище и сгради... само жълтото сияние на едно ожесточено слънце, което замъглява очите и разума. Въздухът се съгстява, насища се с прах и копнеж по някакво непознато минало, по един сън, който Кара сънува отдавна. Сънят се повтаря с известни изменения, понякога я плаши, понякога я възбужда. В него една жена изплува от пращния облак на римското лято, шията ѝ попива диханията на сподадения град и сияе под залеза на агонизиращото слънце. Светлината и изледнелият вятър очертават бедрата ѝ под робата, изяществото ѝ на мраморна статуя поражва с отчуждената си красота. Кара попива движенията ѝ, улавя всяко потрепване на косите ѝ в меланхоличния, празен от смисъл следобед, но не смее да я погледне в очите. Никоой не я гледа в очите. Никога. Всички в града я познават или поне знаят коя е, но никой не смее да вдигне поглед над върха на устните ѝ, които на светлината на залеза сякаш са прокървили. Близостта на силуета ѝ излъчва опияняващ аромат на сладострастие и опасност, залезът утължава силуета ѝ, за да разкрие тялото на змия, на пантера, на вековно дърво – съвършено в своята неправилност, красиво в своите извивки и неравномерно протрепващи мускули. Сянката на една фантазия, по-силна от законите на логиката. Тази жена е отрова, на нея не ѝ е нужно да убива, онези, които са се поддали на влудяващата хипнотичност на погледа ѝ, се самоубиват по един или друг начин. Кара сънува как среща тази жена на пращния римски площад, не ѝ достига въздух, а в мускулите ѝ нахлува кръв сякаш ще тича. Не я поглеждай в очите. Никога не я поглеждай в очите. Кара се старее, напруга цялото си същество. Погледът ѝ отново се плъзга по пращните краища на робата, мислено отмества една къдрица. Знае, че трябва да спре, но някои желания са по-силни от разума. Вдига поглед още малко, безопасно малко. И тогава се случва – погледите им се срещат. Пронизващото синьо на едно студено море потича по вените ѝ, тя настръхва намерд августовската жега. Тези очи сякаш не са само очи, а са ръце, устни, разум, тяло, фантазия, неизбежност. Оставят те гол, виждат и най-доброто, и най-лошото. След тях никога вече няма да можеш да избягаш – от себе си. Светът ускорява движението около оста си, земята става притегателна презръдка и сякаш гравитацията се отказва от законите си. Краката на Кара не се подкосяват, точно обратното. Ветровете, прекосили африканските пустини, целуват затаения бриз в косите на пристанището и ѝ

донасят солен морски въздух. Гърдите ѝ се разтварят, дробовете ѝ се изпълват с наелектризиран кислород и закопняват за бекрайната шир пред очите на чайките.

Отломъци от сънища

На другата сутрин Кара се събужда, преди свистящия стон на светлина да проникне от булеварда. Възглавницата ѝ е мокра, косите ѝ са полепнали по врата, ръцете ѝ парят по съвките, а очите ѝ са уморени. Сутрините след тези сънища са пропиту с невъзможен копнеж, с отчаяна надежда и безмилостно очакване за нещо неопределено. Кафемелачката прави два бързи оборота и раздробява на прах блестящите зърна арабика. Няколко секунди Кара вдишва ароматите – нейния собствен антидот срещу очакването, срещу среднощните обещания за невъзможното. Една мисъл се сблъсква с отломъците от сънища в главата ѝ и се взривява на безброй парченца. Съпротивата е безполезна, а това я прави още по-ожесточена, пропита от порива да се освободи, да възвърне контрол над живота си и просто да бъде – тук, в този момент, а не в някаква разкривена фантазия, преминала през времето и пространството, за да ѝ се явява, да я подлудява, да я преследва със своята настойчивост – че онази неизсънувана история е все още незавършена.

Изкуството на саморазграждането

Следващите дни минават за Ая в ослепителна тишина и избеляващи пейзажи от рутинност. Струва ѝ се, че тялото ѝ функционира само почти без връзка с нея, сякаш е заучило всяко движение, всяка дума. То няма нужда от нея, справя се съвършено добре и само. Тя също няма нужда от него – иска ѝ се да остане напълно неподвижна, да не диша, дори деленето на клетките някъде дълбоко ѝ причинява болка с необходимостта да поддържа функциите на нещо, от което не се нуждае. Погледът ѝ попива в микроскопичните пукнатини на тавана, бавно се стича по всички изледнели предмети в стаята. Неподвижността се превръща в нейна същност, кара я бавно, с всяка секунда на космическия хаос, да се разтваря в пространството, да се разгражда до отделните си части, до тъканите, до клетките и атомите си. Изчезването като начин на съществуване, болката като разграждащ елемент на материята, паметта като ненужен лабиринт от субатомни частици, заключени в произволното. Неподвижността на телесното втечнява празнотата ѝ, после бавно се процежда навън през пръстите, през миглите и косите ѝ. Жалко, че никой все още не е измислил саморазграждането – такъв изискан начин за самоубийство. Сега не ѝ остава друго, освен да пребивава нелегално в две отделни реальности, без нито едната от тях да е нейна.

Още когато Кара прекрачи прага ѝ онази нощ и се стопи сред мокрите сенки на издъхващия булевард, Ая знаеше, че ще мине много време, преди да я види отново. Знаеше, че Кара ще ѝ липсва, че ще засегне в амигдалата ѝ и ще ѝ напомня за отсъствието си с глухата празнота на анемичния сняг по клепачите. Онова, което истински боли, е празнотата след някой, който си е тръгнал без предупреждение. А те с Кара винаги си тръгваха така една от друга – тихомълком, облечени единствено в неизказани противоречия. Физическото отсъствие не винаги е повод за болка, мъчителна е връзката, заседнала в самите ядра на клетките. Да я прекъснеш би означавало да прекъснеш собствената си принадлежност към вселената. Въпросът не опира дори до живота тук и сега, това е въпрос на сливане, случило се много отдавна, в някаква паралелна реалност. Някой си е поиграл на кукли в някакъв потаен и несъвършен проблясък на изтънчен сазизъм, преплел е спиралата на едно омагьосано и изначално ДНК – една обща спирала за двама души. Свързаност на сиамски близнаци във времето и пространството, нишка, която не се разкъсва. Може да се разтегля, да се увива около оста си, понякога дори да се пречупва за години или векове. Но накрая отново ще поражда сънища и бясно търсене по уморените следи на другия.

– *Винаги ще си част от мен. Умирала съм за теб и мога да умра отново, ако го поискаш. Кажй, че го искаш, ще бъде освобождаващо... поне за известно време, ще те напусна и ти ще ме напуснеш. Може би ще бъдем свободни.*

– *Свободата е измислица, фикция на утописти и заблудени в своята мечтателност древни шамани. Смъртта е измислица, приказка, с която плашат децата*

нощем. Всички копнеем за нея в потайните часове на нашите запалени клади от неизживени пророчества. Смъртта е най-непосилната мечта на човечеството, единението на всичко, което не ни е дадено тук и сега, успокоителният дъх на пренебрегваните грешки, спасението от проклятието на собственото битие. Можеш да умреш за мен или без мен – няма значение. Можеш да напуснеш тялото си, да напуснеш единствения миг, за който наистина знаем, че ни принадлежи, но рано или късно ще ме намериш или аз ще те намеря. Епохата няма значение, телата нямат значение, времето е разтеглена в протяжност фикция. Някой някога си е поиграл и сега сме обречени да се губим и да се намираме, да мечтаем да се разделим винаги и винаги да се срещаме отново. Всъщност това не е среща, защото аз винаги съм те познавала и ти винаги си ме познавала, живееш в мен, разговаряш с мен, показваш ми детайлите на света в мига на свръхзвуковата му експлозия, смееш се в мен на безумния ход на живота ми. Когато гледам в огледалото, очите ти за миг подменят моите, докосват образа и ми нашепват приказки за твоето отдалечено съществуване. Аз винаги сънувам какво се случва с теб, дочувам шепота от скитанията ти и няма значение колко надалече си избягала. Птиците поръсват мислите ти върху топлината на кафето рано сутрин.

Оголени свечерявания

Следващия път, когато Ая застава до прозореца, навън прокапват зелените опити на някаква мършава пролет. Явно са минали месеци, може и да са години, тя няма никаква представа за времето, то не я интересува. Изглежда, скоро цветовете възнамеряват да засияят, а слънцето да им дари непогражаемо сценично осветление. Скуката в неизбежните природни закономерности може да бъде трогателна – до сълзи. Ая стои до прозореца и докосва с поглед всички различни части на дърветата, лицето ѝ е мокро, вероятно подпухнало, сълзите се изливат в поток от безкрайни фази на луната, заболи се отдолу под сърцето. Последните сълзи преди пролетта да избуи с нахалната си, безогледна прелест. Последните сълзи преди траекторията да се измени и да я повлече по новите спирали на живеенето. Последните сълзи преди всички последни сълзи.

– *Болката е най-доброто обяснение в любов, което си ми давала, което изобщо си способна да ми дадеш. Обичам те не въпреки нея, а именно заради нея. Разчупването на един триъгълник, огледалната сол, поръсила небцето ми, когато те целувам, всички парчета сгорещен живак, обвити в глазура от арсен. Не мога да живея без тях, но по-важното е, че не искам. Прониквай в мен чрез всички стихии на битието, чрез атомите на безжизнената материя, чрез вика на тропическите птици рано сутрин, когато се оглеждат във водите на сънищата и ми разказват митове за жреците на времето. Когато мисля за теб, оставам гола, правя любов с всяка фаза на луната и с всеки повей на злощастните, пречупени в очите ти лъскави кожи на опитомени кобри. Искам да те целувам, докато всичко в мен не умре, докато не се разградя, докато не изчезна завинаги, докато не се пропия в клетките ти, в ядрата на бактериалната обреченост на самата вселена. Искам да знам, че съм свършена, че от мен са останали само спотаени отражения, заключени в кристалите на оголените свечерявания.*

откъс от роман

Валери Валериев

Съдбата подпомага смелите

Какво е животът ми? Порцелан.
А егото какво е? Целофан.
Съзнанието? Комплект шест празни чаени чаши.

Прекрасно опакован сватбен подарък!

Опакован, но... неразопакован!
Забравен до тгловата маса върху твърда табуретка.

Оркестърът свири. Пушеци. Зной.

Загърната в розовата си наметка,
Фани танцува, върти се до припадък.
Най-дебелата шаферка:
бели чорапогащи, кожени ботуши.
Зашеметена, опиянена – седна!

Седна, седна – не погледна!
Огромният ѝ задник смачка порцелана!

О, Фортуна, на галено – Фани!

Туш, туш.
Покой.
Нирвана.

Вол

мълчи на вечеря, мълчи на закуска

денем тегли черно рало,
а сънува златен чук
от небето как се спуска,
черепът му удря, пръска

става тя каквато става
Х от друг
забременява
и го напуска

не се гневи, не се мести,
не се отпуска

сърцето гладко, празно
чаршаф изгладен с валяк

човек да беше
щеше
да протестира,
но той напук
покорно стене

Господ първо прави намек,
пита учтиво дали да спре,
ескалира
само ако чуе
мучене

биха клошарите

разбита руса глава върху здрав бордюр
обувки с връзки без връзки, панталон фино каре

в чие сърце късметът точи своя маникюр?

ето, идва приятелят,
влачи куфар с лепило „Кале“

12

Литературен вестник 11-17.10.2017

Рис. Дамян Дамянов

падаща звезда

свинята изрови трюфела
арестантът разкопча безелниците
камбаната сцени купола
плашилото изгони мушиците

еднопосочно

едната чест, едното достойнство,
единият автомобил, едното вечно спокойствие,
фрактури по пръстите, меки извивки в гръбнаците,
на погледа тъгла, на гласа модулациите

богатства са наследими

силни, точни, безстрашни, непоколебими,
трябваше да светим в нощта,
да бъдем лазери и диаманти за децата си

една минута до отварянето на пещта

едва успяваме
в тетрадката със тесни редове
печатно да запишем имената си

бели мечки

влажни, дебели килими

мръсно –
невидими
бели паяжини върху бели стени

„търсим губернантика да ги отстрани“

прясна храна,
куп кости от гости

подивели и щастливи

„ако не е студено, няма да сме живи

охрана на последния носорог

отпадна и този ангажимент
освободи се ресурс и време
да реализирам своя потенциал

да бъда крал на канибалско племе
или пазител на светия Граал

куфар, билет, осребрен влог
съседите ще се грижат и за моя
апартамент

огледалото в чакалнята е течно,
а проклятието – могъщо:

да живееш вечно
да постигнеш същото

метафизика

на небето – слънце
под небето – камък
под камъка – червей

„но как живее червеят под камък?“

посредственият ми ум се изтощи като гениален
и получи трансцендален
проблясък

с двете си ръце
пуснах обратно
тежкия камък
на предишното му място
от средна височина

толкова – засега
в бъдещия век – стократно

януари –

следпразнично настроение
липсва припокриване
между реалността и действителността

пълно спешно отделение
най-тежкото сбиване –
плод на недоразумение

случайни елементи положени произволно
едно да се прибави, друго да се извади
няма да направи кой знае какво
впечатление

настилката например –
розова мозайка
кожата на весела змия
искрена изненада –
по нея доволно
и доброволно
се придвижва
санитарка -
руса, къдрава,
белокожа, синеока,
червени обувки, високи токове,
на чело ѝ татуирано
вале спатия

пълна бъркотия

в резултат – масово прозрение
за условността на собственото
онтологично-биологично положение
и на тази земя

смъртта не била точка,
била запетайка,
човек е просто гайка в някаква
машина

поне машината да беше германска,
но не е така,
за съжаление

по телевизията пожелават честита нова година
с известно закъснение

какво значение има?

за зайците в гората
за прелюбодейците в леглата
за професионалните бегачи
за нощните пазачи
за летците с балони
за всички в камуфлажни панталони

изстрелът бе произведен
с халосни патрони

приветствено слово за завършване на
1-ви клас

когато те попитат
какъв искаш да станеш,
когато пораснеш

не отговаряй

разстрел

три пъти засякоха пушките
това как да го разбираме –
че осъденият трябва да се пусне на свобода
или че с приклади сме длъжни да го ликвидираме?

ще ни потърси ли историята сметка,
ако го затворим в клетка
и го уморим
от глад?

може да се тълкува като признак
на малодушие

в заповедта пише:
„всеки заловен враг
да се разстреля“
нищо не е казано
за други случаи

дали съдбата не ни дава
знак,
че във военните действия
предстои обрат,
че още тази нощ
противните сили
ще вземат надмощие?

човек за човека е брат
може би ще ни струва скъпо
после,
ако сега не сме милостиви

възможно е щабът вече да е издал
съответните директиви,
но радиостанцията изгоря
и няма начин да узнаем точно това,
от което зависи
колко дълго ще сме живи

защо засякоха проклетите оръжия?
дефект или ангелска намеса?
да се твърди последното за друг е лесно,
но изглежда страшно неуместно
за бойци от тази страна на барикадите

каквото и да напишем в докладите,
чакат ни мъки жестоки,
ще ни хвърлят в най-тъмното подземие
на военното окръжие
защото пушките ние сме ги избирали –
за дефектни стоки
сме потрошили
народни парички

дали ангелът ще ни запази,
дали ще разпери за нас крила?

единственият начин да разрешим
това недоумение –
в собствените си брадички
опираме малокалибрени дула

Марин Бодаков

Стихотворение,
ненаписано преди година

Докато се люлея в хамака
и се окуражавам най-после да сложа очила,
за да различавам гнездата от звездите,
лозницата – от покрива,
звярът пролазва под мен,
отърква златната си козина о козината ми,
размесва прешлените ни
и отминава.

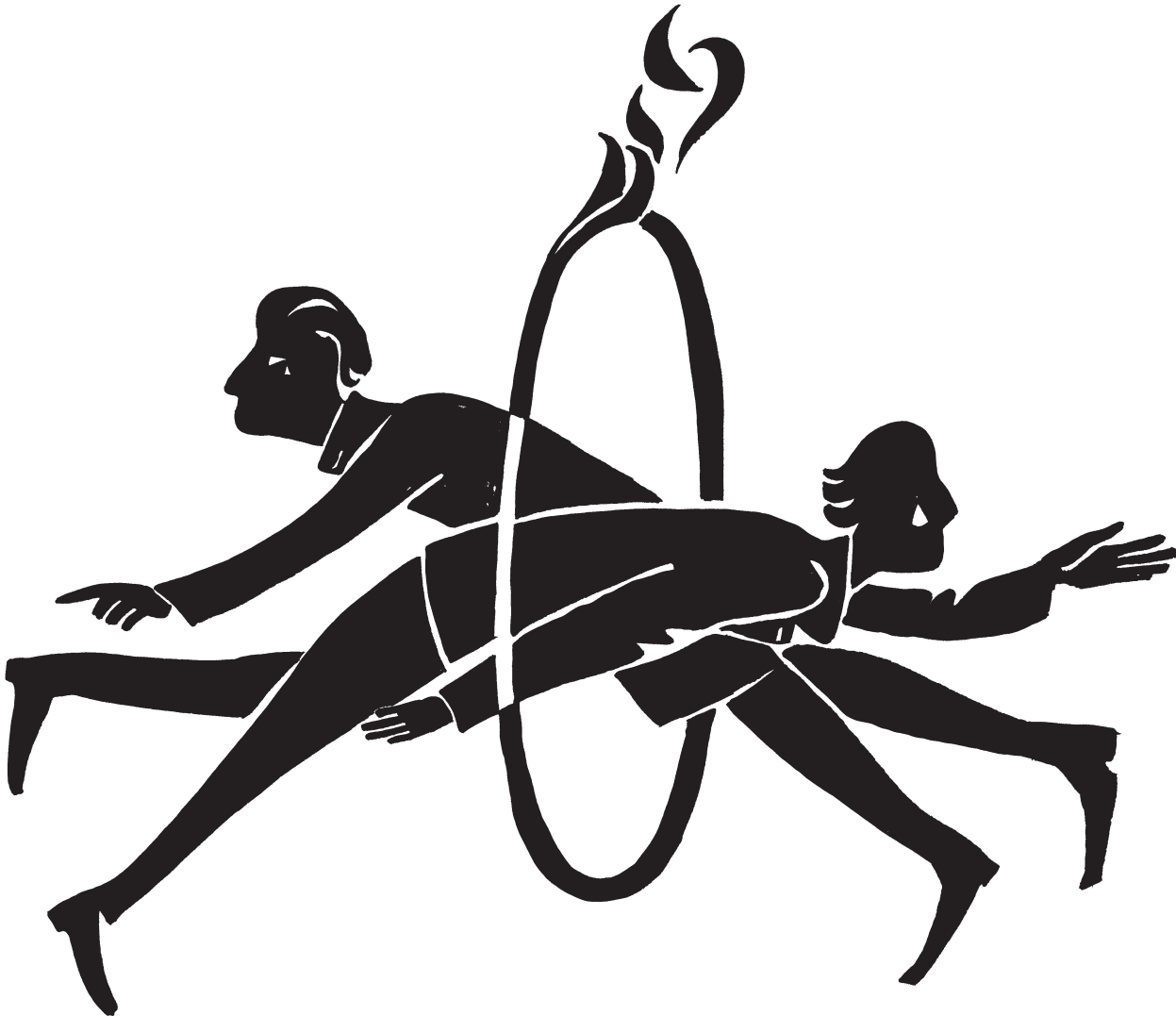

Рис. Дамян Дамянов

Цирк

Ден, след като пристигнахме в курортното селище,
на поляната се издигна шатра.
Привечер, когато въпросителните изречения
би трябвало да завършват с точка,
рекламната кола на цирка минаваше край бара, по ръба на чашиите,
съзерцаващи морето и трите току-що детронирани тукашни коня.
Всяка вечер слушах партитурата на забавлението,
плахите аплодисменти за властелина на сапунените мехури
и най-младия дресьор на гълъби. Но никога не стъпих там,
защото под собствения си купол бях зает да си представям
как удрям наред публиката с неразказаните си истории,
как се удрям с непреживяното,
как не мога да сторя друго с миналото
– и ненаситните удари на ръцете ми имитират маховете на птица,
докато просто се нося по въздушните течения.
Разбира се, ръката ми лежеше спокойно върху твоята
като над любима книга, време бе да си лягаме.
(Казват, циркът бил далеч по-добър от рекламата си;
на сутринта поляната беше чиста и празна.)

Подготовка за рецитал

Това е твърде секси и двусмислено.
Това ще го разберат буквално.
Това предхожда правилните избори.
С това ще ме шантажират.
Няма да прочета пред публика и следващото.
Защото пише чужденецът в мен.
Този, когото отказвам да приема в себе си –
и чиито стихове другите харесват.
Аз – не.

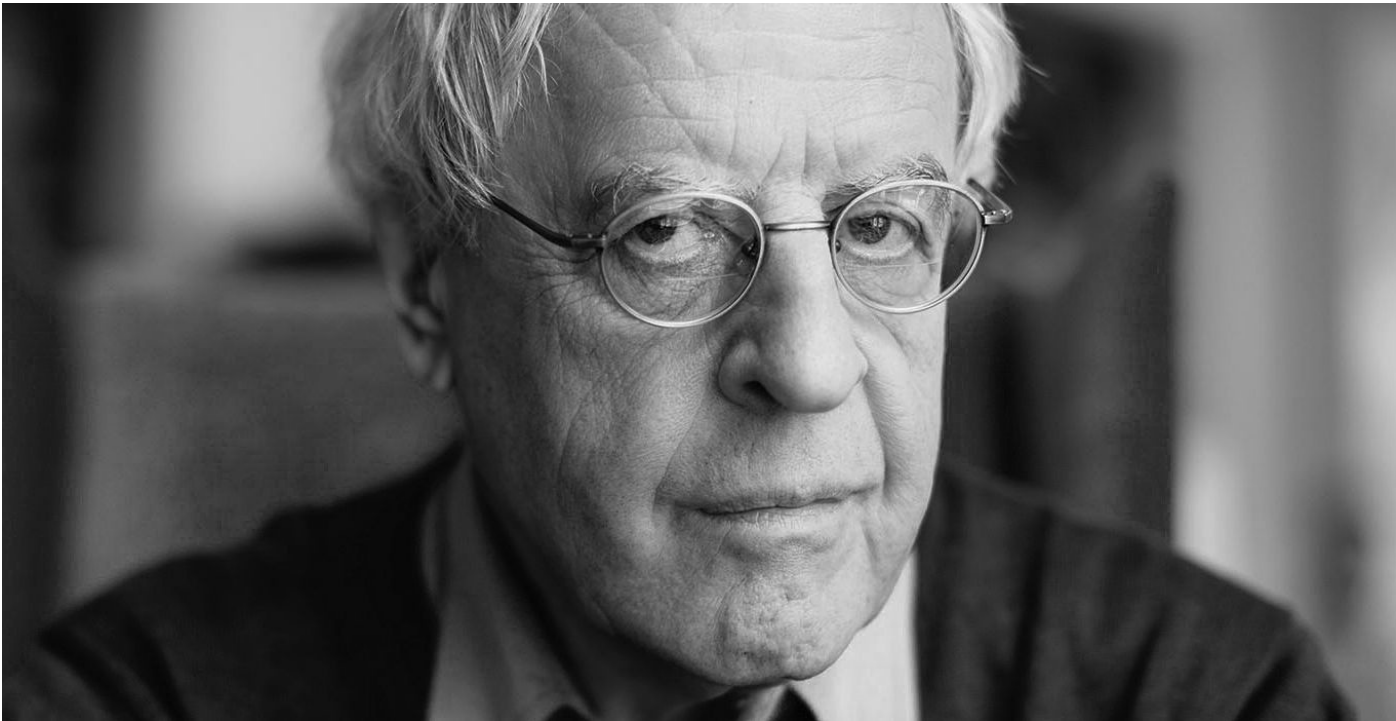
Чарлз Симич

Как открих философския камък

През 70-те години, след като чуха моето стихотворение „Гърди“, десетина жени изхвъркнаха на улицата в Оберлин, Охайо, като затръшнаха вратата след себе си. И ви питам, какво повече можете да искате от живота?

Една вечер в Ню Йорк в книжарницата, в която четях поезията си, бе толкова спарено и влажно, че целият бях облян в пот, а панталоните ми непрекъснато се смъкваха надолу. Аз през цялото време се опитвах да ги вдигна нагоре с едната си ръка, докато с другата държах книгата. Един познат по-късно ми каза, че било очарователно. Той и неговият приятел били убедени, че в един момент ще се забравя и ще изпусна панталоните си да паднат. Друг път пък, в Монтерей, Калифорния, четох пред полупразната зала на местния колеж, разположена до друга зала, в която пред пълен салон се провеждаше проекцията на „Кинг Конг“. И тогава, точно докато рецитирах едно от моите най-лирични любовни стихотворения, дочух рева на онова маймуноподобно чудовище зад гърба си, като че ли всеки момент щеше да дойде и да ме удуши. А при един още по-ранен случай, някъде през 60-те години, сложиха моето участие между номера на аматьор илюзионист и друг един тип, който умееа да чете мисли. На публиката, състояща се предимно от местни хулигани, нито беше обяснено кой съм, нито какво ще трябва да правя. Спомням си сласаните им погледи, докато четях първото си стихотворение. В Детройт пък, докато четях, се разрева бебе, след което започна да джафка и едно куче, тайно вмъкнато в залата. В Дженева (щата Ню Йорк) изисках да угасят всички проектори, освен онзи на моята сцена, а след това два часа четох, някои стихотворения дори по два пъти, както ми разказаха на другия ден. През 70-те години, след като чуха моето стихотворение „Гърди“, десетина жени изхвъркнаха на улицата в Оберлин, Охайо, като затръшнаха вратата след себе си. В Медфорт, Орегон, пък ме представиха като световноизвестния писател на криминални романи Бернардо Зимич. А в Сан Хосе изгубих своя водач, когото трябва да следвам с колата през целия следобеден трафик. Разбира се, нямах никаква представа къде се провежда литературното четене. Продължих право напред, като се надявах той да се усети, че ме няма зад него, и да спре край пътя. Прелетях през центъра, излязох от преградията и накрая си помислих, майната му, връщам се въщи в Сан Франциско. И тъй като трябваше да се върна по същия път, по който бях дошъл, без много да му мисля, реших да тръгна по едно от изходните шосета и там да питам за пътя по-нататък. Само че в осем часа вечерта на улицата с дървета и къщи изобицо нямаше кого да питам. След кратко обикаляне забелязах един стар китаец да върви сам по улицата. Спрях колата и въпреки че осъзнавах колко е абсурдно, попитах го дали случайно знае тук някъде да се провежда литературно четене. Да, каза той, в църквата зад ъгъла. В Аврора, щата Ню Йорк, на брега на прекрасното езеро Дженева, пък проведох най-краткото литературно четене в живота си – траеше точно двадесет и осем минути, докато организаторите и публиката очакваха, че ще трае поне един час. Разбира се, имах отлично оправдание. Четох набързо между първата и последната четвърт от плейофа на НБА и отпращих към мотела, игнорирайки две жени, които искаха да им дам автограф. В Охрид, Македония, пък четох пред микрофон, който не работи, и пред хиляди посетители, които не биха ме разбрали, дори и да ме бяха чули, но все пак ми ръкопляскаха след всяко стихотворение. Питам ви, какво повече може човек да очаква от живота?

Превод от сръбски: СОНЯ АНДОНОВА

Гърди

*Обичам гърди, твърди,
пълни гърди, охранявани
от копче.*

*Появяват се нощем.
Бестиариите на древните
включват дори еднорога,
но за тях не говорят.*

*Перлени, като небето
час преди разсъмване,
двете пеци на единствения
философски камък,
който си струва да гоним.*

*Те поднасят върху зърната си
капки недоловими стонове,
звуци изящна яснота
за малкото червено училище на устите ни.*

*А другаде самотата
отново унило записва нещо
в счетоводния си тефтер, мизерията
взема назаем още една купичка ориз.*

*Те приближават: животинско
присъствие. В обора
мякото се плиска във ведрото.*

*Обичам да се повдигам към тях
изотдолу, като дете,
което се качва на стола,
за да достигне забраненото сладко.*

*Нежно, с устни,
да разхлабвам копчето.
и те да се плъзват в ръцете ми
като халби току-що препълнени с бира.*

*Плюя на глупаците, които не включват
гърдите в своята метафизика
и на звездобройците, които не са ги поставяли
сред луните около Земята.*

*Те придават на всеки пръст
неговата истинска форма, неговата радост:
непокътнат сапун, пяна,
която връща чистотата на ръцете ни.*

*И как езикът отдава почит
на тези две втасали кифли,
понеже езикът е перо,
потопено в яйчен белтък.*

*Твърдя, че момиче,
съблечено до кръста,
е първото и последното чудо,*

*че старият портиер на смъртното ложе,
поискал да види гърдите на жена си
за последен път,
е най-великият поет, живял някога.*

*О, мои сладки, пълни с желание гайди,
вижте, всички наоколо спят.
Сега, в абсолютната застиналост
на времето, докато рисувам талията,
на онази, която обичам,*

*аз ще отроня всяка гръд,
като тежък тъмен грозд
в кошера
на моята задрямала уста.*

Любовникът

*Когато живеех във ферма, пишех любовни писма
на пилетата, които кълвяха по двора,
или седнал в клозета, пишех на паяка,
който плетеше над главата ми паяжина.
Тъкмо когато жена ми избяга с пощальона.
Съседите също заминаха,
а свинята и прасенцата им квичаха,
докато се мятаха зад отдалечаващия се камион.
И аз трябваше да завържа плашилото за дървото,
за да има кой да ме слуша.*

Безкрайност

*Безкрайността се прозява ли прозява.
Спи ли ѝ се?
Липсва ли ѝ Питагор?
Или платната на трите Колумбови кораба?
Напомня ли ѝ шумът на прибойа за нея самата?
Присяда ли някога на чаша вино да философства?
Надзърта ли в огледалата нощем?
Има ли куфар, пълен със сувенири
и скътан някъде?
Обича ли да лежи в хамака заедно с вятъра,
който нашепва любовни брътвежи в ухото ѝ?
Влиза ли в празните църкви,
пали ли самотна свещ пред олтара?
Вижда ли ни като двойка светулки,
играещи си на криеница из гробището?
Намира ли ни годни за ядене?*

Онази, която изчезна

*Сега е топло и може да се седи на верандата вечер.
Някой случайно си спомня за някаква съседка,
въпреки че са минали близо трийсет години,
откакто тя излязла за кратка разходка след вечеря
и повече не се прибрала при мъжа си и децата.*

*Никой не си спомняше много неща за нея,
освен как се усмихвала и замисляла
неочаквано, но когато я питали, не казвала за какво,
като че ли вече криела някоя тайна
или пък била съкрушена, че няма нито една.*

Речникът

*Може би някъде в него има дума,
която да опише света тази сутрин,
дума за начина, по който ранната светлина
с наслада прогонва тъмнината
вън от витрините и вратите.*

*Друга дума за това как светлината се спира
върху очилата с телени рамки,
който някой е изпуснал на тротоара
миналата нощ, докато се е олюлявал слепешката,
говорел е на себе си или е запявал песен.*

Сумрачно

Някакъв неизвестен работник
от електрическата компания,
нает да пали уличното осветление
в моя квартал.

Вече е нощ,
а той закъснява, отдавна трябваше да е тук.
Който и да е той, умът му явно е другаде.

Блуждае из улиците,
угрижен, анонимен.
Блъска се във всички нас,
които стоим на малки групи
по ъглите.

Мътно очертан
върху небето
като на полицейска скица.

Тялото

Този последен континент
предстои да бъде открит.

Ръката ми мечтае, строи
своя кораб. За екипаж
избира купчина кости, за храна –
бирена бутилка, пълна с кръв.

Познава вятъра, духащ на север.
А с вятъра, идващ от запад,
всяка нощ ще отплава на изток.

Уханието на твоето тяло, докато спиш,
е сухоземна птица, видяна над морето.

Докосването ми е най-високата мачта,
то изплаква в четири сутринта,
фарът да бъде запален
на предела на света.

На същата тази улица в Белград

Майка ти те е изнесла
от димящите развалини на сградата.
Сложила те е да седнеш на тротоара
като кукла, увита в изгорели дрипи.
И ти пак си тук след толкова години,
говориш на бездомното куче,
полускрито зад паркирана кола,
очите му преливат от надежда,
докато се промъква бавно,
готово за най-лошото.

Възрастна двойка

Те чакат да бъдат убити
или изгонени. Предполагат,
че скоро няма да имат нищо за ядене
междувременно седят.

Непосилната болка идва, мислят си,
ще започне от сърцето
и ще се изкачи към устата.
Ще ги изнесат в носилки, виещи.

Тази вечер те гледат прозореца
без да разменят и дума.
Беше валил дъжд, а сега изглежда,
че ще завали и сняг.

Виждам го как става да спусне щорите
и ако прозорецът им остане тъмен
знам, че ръката му е докоснала нейната,
когато се е пресегнала да запали лампата.

Лунастикът

Същата снежинка
продължително падаше от сивото небе
цял следобед,
падаше ли падаше
и се вдигаше
над земята,
за да падне отново
но някак по-скрито
по-внимателно
докато нощта се шляеше
да види какво става.

Превод от английски: СОНЯ АНДОНОВА

Произход на виговете

Рис. Дамян Дамянов

Гюнтер Грас

Безкраен шрих

потеглил в ниското отляво и нагоре,
измисля стъпала, ще се подвоуми
да се завърне ли, надолу се търкулва,
овладява се и лъкатуши, не прекъсва,
изписва свод, върти се,
на място е готов, засилва се
да полети почти навън,
да откачи,
навреме тъкмо след поредната засилка
прецизно изхода открива,
едно лице – лицето на жена,
хълмисти хоризонти мери,
разхвърля храсти върху тях,
и сухите им острови пропуска,
кръстосва и отбягва, в близост на слуха
в нечията ушна мида пропълзява,
и там стаен стои; той шрих един,
безцелно теглена черта,
дъхът ѝ само себе си изрича,
неуморен,
докато мастилото тече.

Застраховани срещу загуби

Неотдавна имахме през нощта двама или повече крадци в къщата, по-точно – в мазето, в което може да се влезе и отвън. Незабелязано успяха да разбият вратата, докато ние седяхме пред телевизора и гледахме в късния час старомодно криминале, в което ставаше дума за кражба в бижутерия, естествено, в Париж, всичкото в черно-бяло.

В мазето не липсваше друго освен двата продълговати сандък, които ние предвидливо бяхме поръчали да ни сковат – единият от бреза, другият от борови дъски.

Зачудихме се – за какво ли са им притрябвали на крадците? Понеже не беше валял сняг, не бяха оставили следи.

Оттогава зимните месеци си преминават, умерено студено е. Загубата ни натъжава. Освен това липсват двайсестина луковици на далии, които жена ми складираше в своя сандък. И те като нас очакваха пролетта. Всъщност имаме застраховка срещу кражба, но тя покрива само загубата на дървените сандъци.

Прекалено мека зима

Колко е рехава гората.
Със сключени клони очаква снега,
който другаде пада сега върху палми,
според прогнозата.

Погледът на совата

Не пробягналата мишка
и червея, свит на кръг,
а нас отразява погледът ѝ.
Ние, които в неделя в зоопарка
обикаляме в търсене на отговор.

Няма го

Наскоро отворих един гардероб,
заклучен от прастари времена.

Висяха в него закачалки,
а върху тях – нищичко от плат.

Тъй че натоварих закачалките по ред
с дрехи на починали приятели.

За да си ги имам дълго,
във всеки джоб поставих топче нафталин.

Една от закачалките остана празна,
моята навярно.

Тогава затворих гардероба
и глътнах неговия ключ.

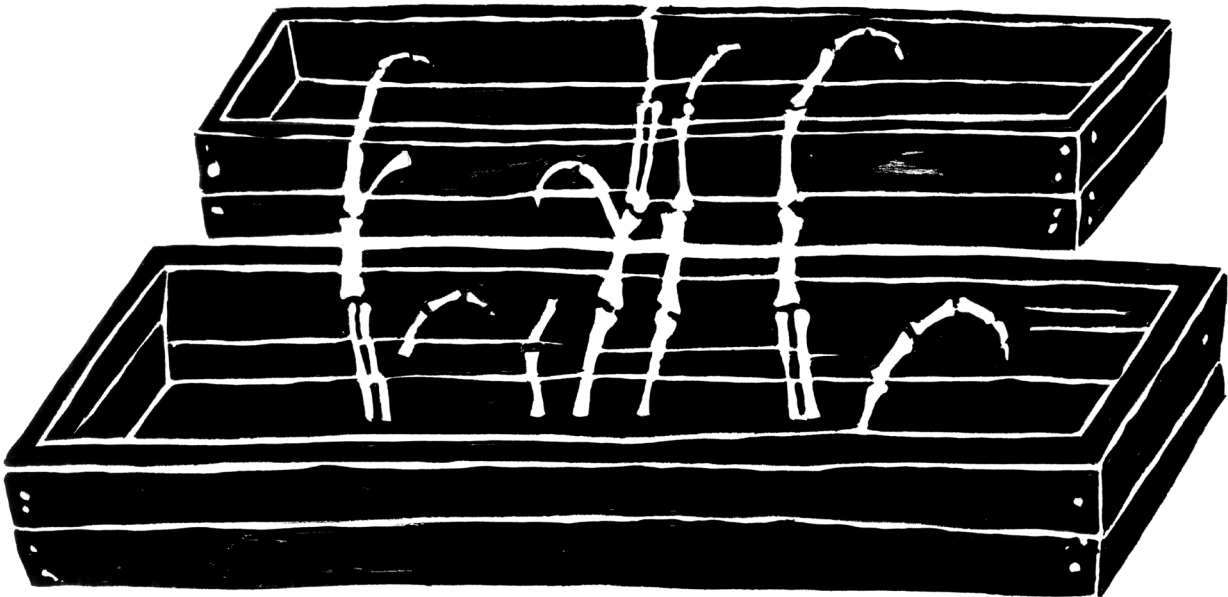

Рис. Дамян Дамянов

Суеверие

Открай време, макар да противоречи на здравия разум, ги броях.¹ Как само се радвах, когато не спираха. Понякога се чуваха виковете на две едновременно, понякога се догонваха, друг път нееха в дует. Това трудно се броеше, или пък бяха послания за друг. По пътя към полето спирах, за да я послушам, щом викнеш, и затварях очи.

Просто една игра, която отброява останалите в запас години живот. Освен на картинка, никога не съм я виждал. Казват, че имала невзрачен вид. А че яйцата ѝ лежат в чужди гнезда, е известно не само на птиците. Може би точно тя е онази, която някога е научила човека да брои. Веднъж, вече не помня кога, изброих до 27.

Но днес, когато прекрачих прага и в този момент слънцето проби облаците, многообещаващата тя ми постави срок. Радост и тръпки от уплаха. Сега пак се провикна. Но аз не ѝ вярвам.

Повика три пъти

кукувицата, ами, кой друг.
Четвъртият ѝ вик замлъкна по обяд,
задави се с хрущене и умря.
Нима остава вече толкоз малко –
три години и една наполовина?
Е, колкото си трябва, нека толкова да бъде...
То хем е твърде малко, хем е прекалено дълго.
Ала при повторната проверка пак,
едва прекрачил прага и навън,
с все суеверията си и своите си верия,
на три тя спря
и половинка за подарък.
И ето че си правя планове –
дървче да засадя,
да кажем, бук, череша, джанка,
да попътувам да се престраша,
къде – не зная още,
подострям моливите, повече от три,
пера издухвам,
както още в младостта си съм научил.

Скъпи Шнуре

Някога, когато теб, фотографът на сенките, още те имаше, из своите изобилни истории ти ми разказа една, подари ми я да я използвам по-късно.²

Разказваше се за бездетна двойка, която живеела в еднофамилна къща близо до италианската граница. Селото се казвало не знам си как. Един ден им изчезнала колата, открадната била. Бихме казали – една не чак толкова неочаквана случка.

Но след няколко дена фиатът им се появил паркиран в гаража, без драскотини и очуквания, даже прясно измит. На шофьорската седалка, до ключовете имало писмо, в което крадците благодарели за колата, взета по спешност, а благодарностите били придружени с два билета за

¹ Съществува поверие, че колкото пъти изкука кукувицата, толкова години живот остават на онзи, който я чуе. – Б. пр.
² Става дума за белетриста Волфгунтрих Шнуре. Грас го нарича „фотограф на сенките“, позовавайки се на едноименната автобиография на Шнуре.

Миланската Скала. Опера на Верди, не знам си коя, вероятно „Травиата“.

Зарадвани, двамата отишли на опера, но когато малко след полунощ, радостни и оживени от все още звучащата мощно в главите им музика, те си дошли у дома, открили еднофамилната къща опразнена до шушка.

Пиша ти, скъпи Шнуре, защото след едно отдавнашно обигане ни се случи нещо подобно, макар и придружено с друг подарък.

Откраднатото

Те пак са там,
сандъците, и двата,
по дължина поставени, така подканващи.
Откраднати през зимата, те пак се появиха
веднъж през лятото,
когато се прибрахме от пътуване до Полша,
зdrави и без драскотина ни очакваха в мазето,
скрити под синьо покривало.
Само че ги нямаше луковиците на далиите,
дано да са цъфтели някъде.

Какво ли е подтикнало крадците
не без усилие да върнат почти забравеното,
кътано за други времена –
един сандък от изглоистна дървесина,
и другия – скован пък от бреза,
да ги оставят там, където двата ни очакваха?

Нямаше писмо или бележка с обяснения,
но лежах в моя,
положени върху копринена хартия,
една до друга мишки, две, умрели в глад,
красиви в своята чупливост; фино изрисувани
хлътналия череп, крехките им кости.

Оттогава все гадаем.

Танци на мъртвците

Какво ли ме кара всяко лято да събирам изсъхнали
крастави жаби и жабчета, станали вече на твърд и
набразден гъон?

След последния си екстаз са полегнали на песъчливата
пътека към полята, сплескани и плоски, понеже са
обезводнени.

Събирам ги в една кошница, която в подходящи дни пък се
пълни с жертви с кафяви шапки – гъби.

По-късно, разстлани и подредени в редици, танцуват в
кръг.

Бързо, преди да е свършила музиката, моливът ми ги
обезсмъртява върху хартията.

Превод от немски: ПЕТЯ ХАЙНРИХ

Текстовете са от последната книга на Грас със стихотворения, проза, фрагменти, графики „Vonne Endlichkait“ (Steidl, 2015).

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ: Юлия Кръстева (Париж), Богдан Богданов (София), Кристиян Редер (Виена), Боян Биолчев (София), Ханс Улрих Рек (Жьолн), Никола Георгиев (София)

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: Амелия Личева (гл. ред.)
Пламен Дойнов, Йордан Ефтимов,
Ани Бурова, Бойко Пенчев, Камелия Спасова, Мария Каудинова, Георги Гочев
Малина Томова
Художник на броя: Дамян Дамянов
Печат: „Нюзпринт“
ISSN 1310 – 9561

Адрес: СОФИЯ 1000 ул. „Цар Шишман“ 7
Банкова сметка: BG56BPBI79401049389602, BIC – BPBIBGSF
„Юробанк България“ АД
Издава Фондация „Литературен вестник“
http://litvestnik.wordpress.com;
www.bsph.org/litvestnik
ВОДЕЩ БРОЯ Георги Гочев